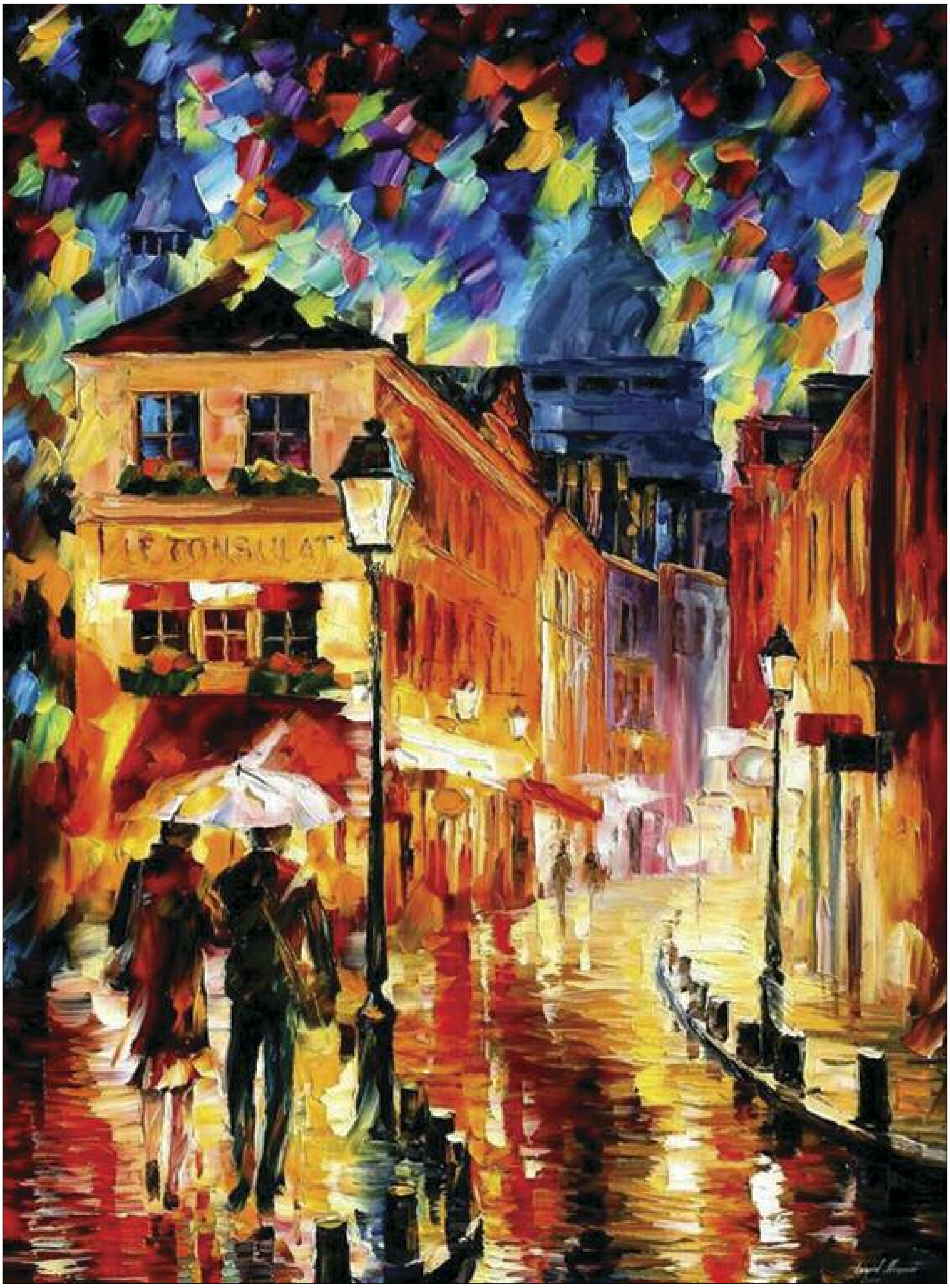
11 /201
■ Noiembrie 2019
■ Anul XVI

Cafeneaua literară

Leonid Afremov

supliment ARTE POETICE

Ancheta «Cafenelei literare»: Poezia canonică românească

Gala Premiilor Contemporanul. 2019 - Anul Cărții

Asociația Contemporanul, în parteneriat cu Muzeul Municipiului București, cu sprijinul Ministerului Culturii și Identității Naționale, a organizat Gala Premiilor Contemporanul - 2019. Evenimentul a avut loc marți, 29 octombrie 2019, ora 16.00, la Muzeul Municipiului București, Palatul Șuțu – una dintre cele mai frumoase și încărcate de istorie edificii ale Capitalei.

Printre invitați au fost personalități de marcă ale culturii, civilizației și științei române, ca, de pildă, Ioan Cristescu, Mircia Dumitrescu, Alina Ledeanu, Virgil Nemoianu, Ioan-Aurel Pop, Victor Voicu, Răzvan Theodorescu, Victor Spinei, Mirel Taloș, Marina Roman, Alexa Visarion, Dumitru Radu Popescu, Angela Martin, Adrian Dinu Rachieru, Ana Blandiana, Maria-Ana Tupan, Cassian Maria Spiridon, Eugen Uricaru, Dana Duma, Dana Oprica, Teodora Stanciu, Alex Ștefănescu, Constantin Lupeanu, Mircea Martin, Marian Victor Buciu ș.a.

Amfitrioni: Nicolae Breban și Aura Christi.

Premiile Contemporanul - 2019:

Maria-Ana Tupan – Premiul național pentru excelență în teorie, istorie și critică literară

Virgil Nemoianu – Premiul național pentru excelență în teorie, istorie și critică literară

Cassian Maria Spiridon – Premiul național *Convorbiri literare* – revista anului 2019

Ioan Cristescu – Premiul național pentru excelență în cultură

Adrian Dinu Rachieru – Premiul național pentru excelență în teorie, istorie și critică literară

Constantin Lupeanu – Premiul național pentru excelență în cultură

Dana Oprica – Premiul pentru debut – *Fragmente de cer*

Dana Duma – Premiul național pentru excelență în cultură

Ana Blandiana – Premiul național pentru excelență în poezie

Eugen Uricaru – Premiul național pentru excelență în roman

Printre laureații de până acum ai Premiilor revistei *Contemporanul. Ideea europeană* se află personalități ca, bunăoară, Octavian Paler, Mircea Martin, Augustin Buzura, Nicolae Balotă, Ion Ianoși, Irina Petraș, Ștefan Borbély, Constantina Raveca Buleu, Teșu Solomovici, Angela Martin, Gabriel Andreescu, Călin Căliman, Ioan-Aurel Pop, Răzvan Theodorescu, Mirel Taloș, Victor Voicu, Andrei Marga, Nicoleta Sălcudeanu, Theodor Codreanu, Cornel Nistorescu, Lucia Hossu Longin, Eugen Simion, Dumitru Radu Popescu, Bogdan Crețu, Maya Simionescu, Vladimir Epstein, Marta Petreu, Magda Ursache, Ion Mureșan, Răzvan Voncu, Alex Ștefănescu, Silvia Radu, Mircea Platon, Ion Simuț, Vladimir Zamfirescu ș.a.

Gala Premiilor Contemporanul - 2019 este un proiect cultural finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale.

Aura Christi, Ana Blandiana, Dana Oprica

Competiție cu tine însuți

■ Lao Tsî socotea că ceea ce dă sens ulciorului e golul pe care-l conţine. Conştiinţa umană n-ar putea fi oare privită ca un gol în aşteptare? În misterioasa, suprema aşteptare a unui plin care s-ar putea să nu fie din lumea aceasta?

■ Unele celebrităţi, păpuşi într-un galantar. Realizezi că sunt păpuşi, dar adăpostite de sticlă, pînă una-alta par intangibile.

■ O disperare clară, calmă cum o apă limpede din care sorbi.

■ Impostura clientelară a unor jurnalişti „de bună credinţă" pînă la un punct, dar de ce şi a unui Marius Ghilezan, pe care l-am creditat nu doar cu un epolet expresiv, ci şi cu o ascendenţă politică ce-l obliga? De fapt, nu e nicio enigmă. Criteriul comercial s-a impus, ca şi în cazul altora: „Revista **Newsweek** a publicat în decembrie 2018 o investigaţie despre circuitul banilor în mass media, în speţă de la PSD, prin firme intermediare, în firmele celor dispuşi să funcţioneze ca «vuvuzele» de partid. (...) «PSD plăteşte în baza unor contracte două firme deţinute de consultanţii de casă ai lui Dragnea, iar acesta virează banii mai departe, către firmele jurnaliştilor şi analiştilor. Sumele provin din subvenţia plătită de stat, adică de noi toţi, partidelor politice parlamentare», arată publicaţia. Aşa îşi asigură un trai bun Doru Buşcu – **Caţavencii,** care a primit prin firmele sale între 17.000 şi 52.000 euro lunar pentru prestaţii vizibile în favoarea PSD la TVR, în publicaţii online etc., Bogdan Chirieac, părelolog la Antene şi RTV, căruia i-au venit în contul «**Press Media Electronic SRL»** de la PSD nu mai puţin de 1.157.149 lei, sau Marius Ghilezan de la **România liberă** (pe stil nou, pesedist), care a încasat şi el vreo 120.000 lei, pe lîngă un post căldicel de consilier la **Avocatul Poporului**. Îi regăsim în schema completă descris de **Newsweek** pe Răzvan Savaliuc şi pe Adina Anghelescu de la **Luju**, berbecii de care se folosesc mogulii şi finanţatorii de partid pentru a dărîma justiţia, plătiţi modest cu 308.216 lei pentru serviciile aduse" (Brânduşa Armanca, în **22**).

■ Cogitaţia noului nostru ministru al Învăţămîntului, Valentin Popa: „Să lăsăm în pace plagiatele. Ce, parcă există o lege care să te oblige să pui ghilimele la un text pe care-l împrumuţi?".

■ Oricît de mulţi ani ar însuma viaţa, durata acesteia n-o poţi asimila unui timp istoric, care ar presupune o desubiectivizare, o abstragere din materia personală. De fapt, te poţi regăsi în fiecare din momentele generale ale istoriei cu care ai fost contemporan, pe care le resimţi ca fiind şi ale tale, aidoma chipului tău răsfrînt în ciobурile lor de oglindă. Timpul trăit e un timp convenţional, pe care nu l-ai mai putea înstrăina, cedîndu-l unei structuri exterioare, decît la acest mod specular.

■ Convenţional, eşti pus în situaţia de-a te înscrie în istorie, dar ca simţămînt al fiinţei te afli în afara istoriei, în intemporalitatea percepţiei de sine. Nu altminteri decît necuvîntătoarele cu care s-ar cuveni a ne simţi solidari şi-n această privinţă.

■ Amînarea: un joc periculos aidoma oricărei provocări a Neantului.

■ „Afară multe s-au schimbat. Nu ştiu cum, totuşi, înăuntru şi în faţa Ta, Dumnezeul meu, înăuntrul meu şi în faţa Ta, spectatorule: oare nu suntem lipsiţi de acţiune? Descoperim că nu ştim rolul, căutăm o oglindă, am vrea să ne demachiem, să îndepărtăm tot ce e fals şi să devenim reali. Pe undeva mai rămîne pe noi încă o parte din travestiul de care am uitat. O urmă de exagerare ne mai rămîne în sprîncene, nu observăm că avem colţurile gurii crispate. Şi umblăm aşa de colo pînă colo, o batjocură şi o jumătate de om: nici reali, nici actori" (Rainer Maria Rilke).

■ Înaintînd în vîrstă îţi poţi da seama că viaţa e plină de secvenţe ale începutului şi sfîrşitului, fiecare cu perspective ilimitate, anticipative sau retrospective. Melancolia dobîndeşte astfel un paradoxal imaginar realist.

■ Ianuarie 2018. O cercetare occidentală a stabilit că România ocupă ultimul loc în rîndul ţărilor europene în privinţa dotării sistemului medical. Crainicul postului de radio găseşte însă oportun a specifica: „în urma Bulgariei şi Albaniei". Politeţe mediatică...

■ Nu cumva a-ţi iubi duşmanul înseamnă a amplifica cu precădere nu Răul, ci durerea în lume? Acel factor ce ne pune într-o relaţie privilegiată, de compasională împărtăşire a harului divin.

■ „Morţii nu sunt nişte oameni *culcaţi*, ci oameni care *stau în genunchi*; ei nu sunt nici oameni care *dorm*, ci sunt dintre aceia care *veghează*, care ne *veghează*" (Monseniorul Ghika).

■ Există clipe determinate de raporturile pe care le ai cu semenii cunoscuţi sau necunoscuţi, de felurite întîmplări, ocurenţe mai noi ori mai vechi, şi alte clipe fără o cauzalitate precizabilă, care par a veni de la sine. Cu o naivă superbie, le socoteşti pe cele din urmă ca fiind ale tale.

■ „Armando e cel mai scump porumbel din lume. A fost cumpărat prin licitaţie, săptămîna trecută, de un chinez, cu 1,25 de milioane euro, de la un belgian. Pasărea este atît de scumpă datorită vitezei şi a inteligenţei sale ieşite din comun. Pînă să ajungă la noul stăpîn, crescătorul Joel Verschoot l-a păzit dormind pe o saltea lîngă colivia lui, de teama hoţilor. Apoi a angajat un bodyguard pentru porumbel, plătit cu 3.000 euro” (**Click**, 2019).

■ Sindromul Tourette: impuls patologic de-a folosi mereu vorbe obscene. Doamne, cît mi-e de milă de cei care au o astfel de suferinţă! A. E.: „Hai sictir!”.

■ Umorul: inteligenţă care nu-şi mai ajunge sieşi, începînd să se joace.

■ X Să reprezinte inteligenţa o compensaţie a deficitului de candoare?

■ „Leon Daudet: epocile istorice au bolile lor proprii. Exemple: evul mediu – ciuma; secolul XVI - sifilisul, secolul XIX – tuberculoza; secolul nostru – cancerul. Cred că au şi păcatele, viciile lor specifice. Unele, desfrînarea; altele, lăcomia ori setea de cuceriri, cruzimea etc. În veacul al XX-lea pare să predomine păcatul de angelism, dorinţa de a realiza perfecţiunea absolută. Convingerea deţinerii unicei formule a fericirii duce la dreptul de a o impune prin orice mijloace. De unde: intoleranţa şi drept rezultat: cele mai abjecte căderi în cele mai putrede vechituri. Se urmăresc noul şi perfecţiunea şi se repetă greşelile cele mai clasice, şi se obţine putregaiul cel mai banal” (N. Steinhardt).

■ Senectutea: o despărţire nesfîrşită, întrucît se proiectează în infinitul trecutului.

■ Dacă mărturiseşti, cedezi. Dacă nu mărturiseşti, cedezi de asemenea.

■ Senectute. Aceste jocuri ultime, dar sunt oare cu adevărat ultimele?

■ Pe ce lume trăim: „Există din ce în ce mai multe identităţi sexuale de care oamenii se folosesc pentru a se defini. Am citit recent despre autosexualitate. Un fel de narcisism erotic. Eşti atras de propria persoană, şi nu de o alta. Fata care vorbeşte despre asta e deja logodită cu ea însăşi şi la anul va face nunta. Chiar dacă nu e recunoscută în nici o ţară din lume, sunt oameni care vor să aibă parte de această ceremonie” (**Dilema veche**, 2019).

■ Competiţia cu tine însuţi, un egoism intestin care te face uneori să te invidiezi pentru ceea ce ai scris altădată.

■ A. E., la o masă de local: „Fiind ambii literaţi şi vîrstnici, ce ne-ar costa să recunoaştem o analogie a senectuţii cu postmodernismul? Nu e acelaşi cocteil de formule care, atingînd o limită, se simt îndreptăţite a ne reprezenta printr-o combinatorie mult variabilă?”.

■ Dorinţa împlinită: un simţămînt calmant-nostalgic asemenea unui amurg. Sub aspectul său de concesivă lumină, tristeţea ezită a se declara ca atare. Sub pavăza detentei care urmează înfriguratelor aşteptări, epuizarea se înfrînează. Nu trebuie să aştepţi însă multă vreme căderea nopţii.

■ În faţa unei idei care se naşte, se cuvine ca expresia să aibă o stare de evlavie similară unei rugăciuni laice.

■ „Pot plînge oricum şi, poet ce mă aflu, am observat că nu există gîndire care, urmărită pînă cît mai aproape de suflet, să nu ducă la ţărmurile lipsite de cuvinte, ţărmurile acelea mute unde mai rămîn doar mila, tandreţea şi un soi de amărăciune pe care ni-l dă amestecul de etern, de întîmplător şi de vremelnic: destinul nostru” (Valéry).

■ A.E.: „Amiciţia pe care începi s-o nutreşti faţă de o boală care se prelungeşte uneori ani, decenii. Îi eşti recunoscător pentru că te tolerează.

■ Senectute. Tot mai puţin încăpător devine timpul, aidoma unui sertar sau a unui dulap care, fiind prea pline, nu mai pot adăposti noile achiziţii. Prezentul rămîne pe dinafară.

■ A. E.: „Mă întreb: oare un creator modern, superintelectualizat, cu o inevitabilă fibră egolatră, poate fi întrutotul deschis credinţei? Îndoi-m-aş”. Dar nu cumva dubiile, aşa cum admitea Jacques Maritain, ar favoriza ele însele credinţa?

■ Viclenia: vulgaritatea inteligenţei.

■ „Chiţăieli disperate au străpuns sfşietor liniştea din centrul oraşului german Bensheim, duminică, la orele dimineţii. Knut şi soţia lui Juliana se întorceau acasă după slujba de la biserică, împreună cu fiicele lor, cînd au descoperit un şobolan gras blocat în gura de canal. A urmat un veritabil spectacol. Două maşini de pompieri, o ambulanţă de la Asociaţia Salvaţi Animalele din Rhein-Neckar, două maşini de poliţie şi peste 100 de gură-cască au invadat strada pavată din centrul oraşului, la ora 9,35. Nouă pompieri au intervenit prompt pentru a-l ajuta pe rozătorul blocat în canalizare. A fost comandat un braţ telescopic robotizat, folosit în laborator pentru a prinde obiectele periculoase. Timp de 65 de minute strada a fost blocată. După eliberare, rozătorul a fost lăsat liber în canalizare” (**Click**, 2019).

■ Senectute. Devii insomniac. Să fie aceasta o tentativă, acum, către final, de a-ţi prelungi viaţa ori de a ţi-o complica suplimentar, făcînd-o astfel mai demnă de interes?

■ Deznădejdea: un factor distructiv, dar paradoxal, în relaţie cu iubirea pe care o poate sluji măsurîndu-i adîncimile.

■ „Să acţionezi ca un om de gîndire şi să gîndeşti ca un om de acţiune” (Bergson).

■ Pe unii autori cu care s-a întîmplat să trăieşti în acelaşi timp, dar pe care nu i-ai cunoscut în persoană,

nu-i percepi omenește drept contemporani. Îi atribui mental altei epoci - și poate că e mai bine așa.

■ Nu uita: în cel mai favorabil caz, atitudinea reală a lingușitorului este indiferența glacială față de cel căruia îi dedică practica sa. Dar de cele mai multe ori această atitudine este aversiunea față de un rival, a cărei exteriorizare lingușitorul e nevoit a și-o interzice.

■ Cercetări recente au scos în evidență faptul că felinele pot fi dreptace sau stîngace. Îndeobște motanii folosesc cu mai mare dexteritate laba stîngă, iar pisicile, laba dreaptă.

■ A. E.: „Bunătatea unui prost? E ultimul lucru pe care l-ai putea aștepta”. Cum așa? „Prostia e în primul rînd o cumplită paupertate morală. Mi s-a întîmplat să urmăresc o bună bucată de viață comportarea unui exponent al speței, care m-a înspăimîntat prin felul cum mi-a apărut aproape la fiecare pas: lingușitor, ipocrit, fudul, laș, ingrat, oportunist, bîrfitor, intrigant. Cred că niciun defect de caracter nu-i lipsea. Nu mai voia aproape nimeni să aibă legături cu el, nici măcar propria lui soră. Era om de litere...”.

■ „Oamenii sunt făcuți unii pentru ceilalți: îndreptați-i sau suportați-i” (Marcus Aurelius).

■ Nici suferințelor nu pare a le conveni aglomerația, indistincția promiscuă. Preferă manifestarea singulară ori cel puțin direcția majoră a uneia dintre ele.

■ „Văzut la Evaluări o colecție de haine din secolul al XVIII-lea: haine de culoarea prafului de pucioasă, a gușii de porumbel, a ploii de trandafiri, a murdăriei de delfin, și de culoarea *disperării de opal* și a *pîntecului de purice hămesit*, toate cu o grămadă de mici reflexe plăcute la vedere, hazlii, cîntătoare, cochete, voioase. De cînd există lumea n-a fost niciodată nevoită să se îmbrace în negru, să trăiască în doliu. Asta a născocit-o secolul al XIX-lea. Secolul al XVIII-lea urca și cobora toată gama culorilor; se îmbrăca în straie de soare, se înveșmînta cu primăvara, se împodobea cu flori, întruchipînd viața prin nebunia culorilor. Haina vestea de departe veselia omului. E un simptom vădit că lumea e tare bătrînă și tare tristă și că foarte multe lucruri și-au trăit traiul” (E. și J. de Goncourt).

■ În mijlocul pădurii, o poiană intens însorită. Singurătate totală, tăcere. Nimic din lumea umană, totul din afara sa. Încercăm a urmări vocea inaudibilă a fluturilor.

■ Întîlnire stradală cu un distins pensionar cărbuneștean. „Ce mai faceți, cu ce vă ocupați zilele astea lungi?”, mă interoghează. Scriu. „Ce scrieți, mă rog?” Critică, versuri, cum se întîmplă... „Dar văd că nu publicați ceea ce scrieți. În ziarul **Gorjeanul** nu v-am văzut semnătura”.

Gheorghe GRIGURCU

Virgil DIACONU

Din cuib

xxx

Râsul tău: gureşe vrăbii
în apa neagră a tristeţii.

xxx

Sub straie, trupul tău e o fiară
ce în curând va fi liberă.

xxx

Tu eşti coroana care-mi ţine tâmpla
să nu sară în aer.

xxx

Sub mâinile tale se risipeşte bezna.
Risipitul eu sunt...

xxx

Cu plecarea ta
eu am o Atlantidă mai puţin.

xxx

O, mâinile tale încă pătate de întuneric,
în această dimineaţă care vine spre tine!

xxx

Sosirea ta desăvârşeşte
cea mai tristă plecare.

xxx

Ziua mă-nşeli cu lumina,
noaptea – cu umbra.

xxx

Tu eşti negresa din ceaşca de cafea.
În noaptea aceasta te voi da peste cap!

xxx

Îmbrăţişarea este casa mea.
Eu sunt cel fără casă...

xxx

La capătul drumului, ea mă aşteaptă.
Mint. Ea este chiar drumul!

xxx

Cu capul pe sânii tăi:
un mort de sete lângă izvor.

Festivalul Internațional „Serile de literatură ale revistei Antares”

Un premiu de 1.000 de euro și 17 premii în diplome

Festivalul are loc la Galați și este organizat, în principal, de către poetul Corneliu Antoniu, directorul revistei de cultură *Antares* și totodată președintele Filialei Sud-Est a Uniunii Scriitorilor. La ediția din acest an, a XXI-a, au primit invitații 48 de scriitori din țară și din străinătate, la care au răspuns ceva mai mult de jumătate. Festivalul este finanțat de Primăria Galați și Consiliul Local Galați.

De doi ani, Corneliu Antoniu a avut ideea de a pune Festivalul sub egida Uniunii Scriitorilor din România, probabil pentru a da mai multă prestanță Festivalului (?), dar și pentru a fi băgat el însuși în seamă de conducerea Uniunii, o entitate aflată cam departe de scriitorii ei. Corneliu Antoniu a acordat scriitorilor prezenți patru categorii de premii, pe care le voi prezenta mai jos.

(1). Premiul pentru Literatură „Steaua Dunării”: 1.000 de euro, pentru un critic brăilean, care locuiește în București

Marea atracție a Festivalului Internațional „Serile de literatură Antares” o constituie **Premiul pentru Literatură „Steaua Dunării”**, acordat de Uniunea Scriitorilor, împreună cu un plic de 1.000 de euro.

La această ediție, juriul, format din Varujan Vojganian (președinte), Gabriel Chifu, Corneliu Antoniu, Răzvan Voncu și Sorin Lavric, a înmânat marele premiu fostului coleg, criticul **Gabriel Dimisianu**, director adjunct la *România literară*, organul de presă central al Uniunii Scriitorilor.

Gabriel Dimisianu, născut la Brăila, a fost redactor din 1958, fără întrerupere, la *Gazeta literară*, *Scânteia*, din nou la *Gazeta literară*, apoi redactor-șef adjunct la *Amfiteatru* și *Gazeta literară*. Din 1984 el este, pe rând, redactor, redactor-șef și director adjunct la *România literară*. Așadar, criticul premiat a lucrat în presă vreme de aproximativ 60 de ani...

Criticul și universitarul **Viorel Coman** a rostit despre activitatea și opera lui G.D. un superb *laudatio*. Superb vrea să spună: la obiect, sintetic și, totodată, cuprinzător.

Vizavi de declarațiile curioase făcute de Gabriel Dimisianu la înmânarea premiului, criticul **Geo Vasile** scrie pe contul său de Facebook: „ne-a surprins însă fraza CFR, conform căreia domnia sa nu știa de ce a fost adus din București la Galați în ziua aceea, ignorând total evenimentul al cărui protagonist a fost...” Puțin teatru la microfon nu le strică nici premiaților...

Pe alții i-a surprins faptul că la un festival care este organizat de revista de literatură *Antares*, din Galați, condusă de poetul Corneliu Antoniu, și finanțat în totalitate de Primăria Galați și Consiliul Local Galați, marele premiu de 1.000 de euro a fost acordat de o altă instituție, și anume de către conducerea Uniunii Scriitorilor, cunoscută deja pentru scandalurile pe care le-au provocat o parte din premiile înmânate de ea – unul dintre ele este Premiul Național pentru Poezie „Mihai Eminescu”, de anul trecut, contestat chiar de către membrii juriului, în *România literară*.

De ce nu mai hotărăsc Corneliu Antoniu și echipa sa care scriitor merită să primească marele premiu? Admit ei că nu au criterii de selecție și că USR, care a ratat o bună parte din premiile date, este mai potrivită în acordarea unor premii corecte?

(2). Premiile Filialei Sud-Est a Uniunii Scriitorilor pentru anul 2018

În cadrul Festivalului s-au acordat și Premiile Filialei Sud-Est a USR pentru anul 2018. Astfel, juriul a acordat următoarele premii: Proză: **Iulian Moreanu** („Am venit să mor lângă tine” – roman); Poezie: **Alina Marieta Ion**; Critică literară: **Ana Dobre**; Eseu: **Eugeniu Nistor**; Traduceri: **Geo Vasile**; Cartea Anului: **Nicolae Grigore Mărășanu**, pentru volumele de poezie „Comedia Valahă”. Trilogia „Comedia Valahă” a fost prezentată excelent de către criticul **Viorel Coman**, care semnează și studiul care deschide primul volum. Premiile au constat în simple diplome.

Gabriel Dimisianu și Corneliu Antoniu

(3). Premiile Festivalului și ale revistei *Antares*

În această secțiune, juriul Festivalului, format din Ion Avram, Victor Cilinca, Corneliu Antoniu (președinte), Andrei Velea și Sanda Panait, a înmânat următoarele premii: Poezie - **Virgil Diaconu**, Proză - **Mircea Vasiliu**, Traduceri - **Leo Butnaru**.

(4). Premii de excelență

Premiile de excelență constau în diplome, care au următorul înscris: DIPLOMA OF EXCELLENCE. Aceste premii au fost primite de scriitorii **Paul Aretzu, Augustin Doman, Svetlana Litvak, Irina Borodina, Ioan Radu Văcărescu, Mihail Gălățanu, Sanda Panait, Silvia Bitere**.

Dintre cele patru categorii de premii menționate mai sus, numai „Premiul pentru Literatură *Steaua Dunării*" a fost remunerat. În rest, pentru „Premiile Filialei Sud-Est pentru anul 2018", pentru „Premiile Festivalului și ale revistei *Antares*", pentru „Premiile de excelență", în total 17 premii, s-au acordat numai diplome.

Pentru „Premiile de excelență", care sunt simple premii de participare, este firesc să nu se ofere bani. Pe de altă parte, să acorzi premii de participare unor scriitori în toată firea, ca **Paul Aretzu, Augustin Doman, Svetlana Litvak, Irina Borodina, Ioan Radu Văcărescu, Mihail Gălățanu**, parcă e prea puțin, dacă nu chiar jignitor. Acordarea unor diplome de participare nu consonează cu opera lor... Oare Corneliu Antoniu cum s-ar simți dacă la un festival literar ar primi doar o DIPLOMA OF EXCELLENCE, adică o diplomă de participare?

Dincolo de toate acestea, ar fi de spus că serile literare de la Galați au fost reușite și că cele trei instituții partenere, Biblioteca Județeană „V.A. Urechia" Galați, Librăria „Alexandria" și Colegiul Național „Vasile Alecsandri", au fost gazde cât se poate de primitoare. În plus, am făcut schimb de cărți și am cunoscut oameni noi.

Elementul inedit al manifestării l-a constituit caricaturistul Adrian Vasile TRESTIAN, care i-a tras în penița harului său pe toți soldații și căpitanii condeiului literar prezenți la eveniment. Caricaturile au fost sponsorizate de lanțul de librării ALEXANDRIA și au fost expuse în holul Bibliotecii Județene Galați, la inițiativa lui Radu Iațcu.

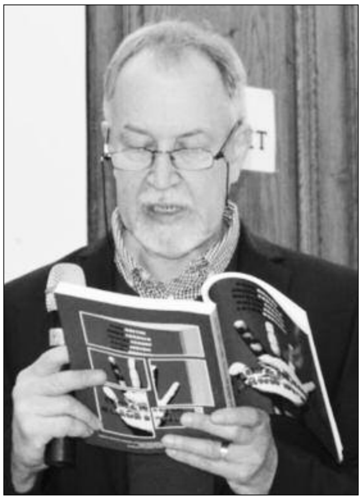
P.S. Între timp, Festivalul Internațional „Serile de literatură ale revistei *Antares*" a fost consemnat și în nr. 45 al revistei *România literară*, însă din tot evenimentul a fost selectat numai Premiul „Steaua Dunării" primit de Gabriel Dimisianu de la foștii săi colegi de redacție din București, fără precizarea sumei de 1.000 de euro, despre care probabil că nu este bine să se știe...

Cronicar

PAUL ARETZU
Despre poezia religioasă

(Urmare din numărul trecut)

Aspecte ale poeziei religioase

Arta religioasă este diversă și bogată. Arhetipul artiștilor este Iubal, amintit în *Facerea* (4, 21), *tatăl tuturor celor ce cântă din chitară și din cimpoi*. Poezia, muzica au fost, de la început, sincretice. S-au intonat, în Biserica primară, psalmi, care se cântau *responsorial*, mai apoi, *antifonic*. Acestora li s-au adăugat treptat forme specifice de poezie religioasă, tropare, condace, canoane, constituindu-se astfel imnica religioasă. Folosirea cântărilor ecleziastice a fost reglementată prin canoane la *Sinodul din Laodiceea*. Deci, înainte de secolul al IV-lea, când s-au pus bazele liturghiilor bizantine, s-au practicat imnodia și psalmodia. Poeţii se numeau imnografi, autorii melodiilor, melurgi şi maistori, iar cei care le cântau și, uneori, și compuneau textele, melozi.

Dintre imnografii bizantini care s-au remarcat de-a lungul timpului fac parte Sf. Efrem Sirul (care a introdus forma fixă de *tropar*, s-au păstrat de la el peste patru sute de imnuri), Grigore de Nazianz, Roman Melodul (supranumit *Greierul dumnezeieștilor cântări*, adăugând, și el, *condace* și *icoase*), Andrei Criteanul (creatorul *canonului*, autor al amplului imn liturgic *Canonul cel Mare*, cântat în Postul Paștelui), Sf. Ioan Damaschinul și Cosma Melodul (frați, prin adopția ultimului), Teofan Graptul, Metodie Mărturisitorul, Iosif Peregrinul, Teodor Studitul, Iosif Studitul, Simeon Metafrastul. Cu toții au contribuit la realizarea cărților de cult, *Triod*, *Octoih*, *Penticostar* și *Mineie*. Imnuri există și în Dumnezeiasca Liturghie, precum și în Acatistiere. O carte de referință în această privință este cea a Pr. Petre Vintilescu, *Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cântare bisericească*.

În literatura română, primul imnograf a fost Sfântul Mitropolit Antim Ivireanul. Nu a scris imnuri propriu-zise, dar adevărate poeme de preamărire a dumnezeirii, atestând calităţi incontestabile de poet, se întâlnesc în *Didahii*, predicile sale ce demonstrează un har de neegalat. Sunt emoționante acatistele dedicate Adormirii Maicii Domnului (*Cazanie la Adormirea preasfintei Născătoarei de Dumnezeu*), Intrării Maicii Domnului în biserică (*Cazanie la Vovedenie Bogorodițe*), Sfinților Împărați Constantin și Elena (*Cuvânt de învăţătură la sfinţii şi întocma cu apostolii împăraţ Constantin şi Elena*), Intrării Domnului în Ierusalim (*Predoslavie la cuvântul de învăţătură în Duminica Floriilor*), Naşterii Domnului (*Cuvânt de învăţătură în 25 a lunii dechemvrie, la naşterea Domnului nostru Iisus Hristos*). Imnuri a scris, în perioada interbelică, Daniil Sandu Tudor (inițiatorul grupului *Rugul Aprins*, de la Mânăstirea Antim), unele canonizate: *Imn-Acatist la Rugul Aprins al Maicii Domnului, Acatistul Sfântului Ioan Bogoslovul, Acatistul Preasfințitului Părintelui nostru Calinic Cernicanul.* S-au mai remarcat, în poezia religioasă, Părintele Bartolomeu Anania, prin acatiste, rugăciuni pline de fervoarea credinței, dar și de sapiență, precum și poeții inspirați Ioan Alexandru și Daniel Turcea.

Înaintea lui Antim, primul mare poet al limbii române a fost mitropolitul Dosoftei, traducătorul în versuri uimitoare al *Psaltirii*. (Despre poezia medievală, predominant religioasă, reprezentată prin psalmi, rugăciuni, imnuri, a scris o carte edificatoare Eugen Negrici, *Poezia medievală în limba română*, apărută în 1996). Arghezi, în schimb, raţionalist niciodată împăcat, joacă, aproape perfect, rolul lui Toma Necredinciosul, fără a ajunge, însă, la convingerea acestuia. El nu este un trăitor, nu comunică direct cu Dumnezeu, fapt care l-a determinat să renunțe la viața monahală, doar interpretează dramatic propriul scenariu existenţial şi poetic. Exersându-şi orgoliul, ceea ce nu aparţine spiritului ortodox, face mai ales filosofia religiosului, identificându-l pe Dumnezeu cu o formă, cu o metodă de cunoaştere. Au mai scris psalmi, fără ca acest domeniu să fie preponderent, Lucian Blaga, preocupat, mai de grabă, de orizontul magic, mitic al existenţei, Vasile Voiculescu, un comiliton al tradiţionaliştilor, apoi, mai recent, Ștefan Augustin Doinaș, Eugen Dorcescu, Marta Petreu, Aura Christi, Dorel Vișan (prezentaţi cu competenţă de Anca Tomoioagă, în volumul *Psalmii în literatura română*, 2015).

În perioada interbelică, restaurând interconexiunea poezie-religie, gândiriștii, în frunte cu Nichifor Crainic, au susținut specificul național, tradiția și, mai ales, ortodoxismul, definit ca dimensiune etnică, dar și ca trăsătură profund omenească. Mircea Eliade numeşte această dimensiune *homo religiosus*. Lumea satului este locul în care sacrul se manifestă firesc, prin tradiții, prin spiritul sărbătorilor, prin modul în care sunt percepute evenimentele esențiale ale existenței. „Eul liric e aproape tot una cu eul religios prin îndoitul sentiment al independenții față de lume și al dependenții și asemănării cu misterul ei creator, cu Dumnezeu", susține Nichifor Crainic, în eseul *Lirica noastră religioasă*. Evocarea lumii ca argument al bunătății și mărinimiei Creatorului se întrezărește în operele unor poeți importanți, precum Lucian Blaga, Ion Pillat, Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu, Radu Gyr (la acesta, mai cu seamă, în zguduitoarele poeme scrise în detenție).

Dumnezeu este prezent în adâncul sufletului omenesc, în stări și în sentimente, dintre care cel mai profund este devoțiunea. Aceasta caută atingerea omului cu Dumnezeu, prin rugăciune și prin poezie. Cele două atitudini sunt reunite de folosirea cuvântului ca punte de legătură cu transcendentul, lirismul bazându-se pe metaforă. Rugăciunea, la rândul ei, este un mijloc al misticii de a realiza comuniunea cu Dumnezeu. Suntem ființe spirituale și, în consecință, suntem sortiți căutării divinului. Într-o conferință susținută la Universitatea din Zagreb, mentorul *Gândirii* exprimă cu claritate teza direcției tradiționaliste: „pământ național pentru fiecare popor și cer creștin pentru toți laolaltă", o armonizare, deci, a insului cu ființa națională și cu dumnezeirea. Într-un fel, națiunea, într-un stat creștin, ar trebui să fie o comunitate eclezială extinsă. După cum susține angelologia, pe lângă îngerul păzitor al fiecărui om, există îngeri deasupra fiecărei biserici și îngeri meniţi să protejeze popoarele. Dionisie Pseudo-Areopagitul vorbește despre cele două ierarhii, cerească și bisericească, aflate într-o reflectare perpetuă a luminii și a iubirii. Eticul se deprinde și se manifestă în familie și în etnicitate. Culturile cresc în pepiniera etnicităţii. Globalitatea de astăzi aduce unele beneficii, mai ales economice, în detrimentul, însă, al tradiţiilor culturale şi al profilului moral. Colectivismul situat în afara moralei creştine s-a dovedit, în istoria recentă, falimentar. Comunismul a încercat un asemenea model, ateist, separându-l autoritar pe om de fondul său dumnezeiesc. Etnicul și religiosul își manifestă noblețea prin cultură. Gândiriștii plecau de la ideea că religiosul este frumos, că frumosul este etic și că eticul se desăvârșește etnic, principii străvechi, platoniene.

Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu, Ion Pillat, Sandu Tudor recuperează şi reînnoiesc tradiţia ortodoxă. Din păcate, criticii şi istoricii literari de azi manifestă idiosincrazie, chiar un anumit dispreţ faţă de dimensiunea culturală tradiţionalistă, etichetând-o neîntemeiat ca retrogradă, schematică, obscurantistă şi, mai ales, supraevaluată în perioada comunistă. Dar tradiţionalismul nu trebuie confundat cu protocronismul care da curs fanteziilor şi frustrărilor etniciste. Tradiţionalismul, care trebuie să fie neapărat critic, nu înseamnă nici paseism, nici exaltare formală, ci preţuirea arhetipurilor, recuperarea, reactivarea şi recontextualizarea valorilor. Ultima operaţie este cu atât mai necesară cu cât vremurile actuale se dovedesc pline de suficienţă şi amnezice din punct de vedere cultural. Apoi, în toate domeniile cunoaşterii, se consolidează baza de susţinere, se recuperează valori, se realizează conexiuni insolite, vechimea constituind un certificat de nobleţe. Nu pot fi ignorate mutaţiile estetice, necesitatea unei întoarceri de fineţe către literatura veche, expresivitatea pe care a căpătat-o în timp limba unor Coresi, Dosoftei, Varlaam, Antim Ivireanul, Udrişte Năsturel, având o densitate poetică mai mare decât a numeroaselor texte consumabile actuale.

Un capitol aparte îl reprezintă poezia încarcerată. Au fost scriitori care, în perioada totalitară, pentru simplul motiv că și-au exercitat harul și pentru delictul de opinie, au fost condamnați la ani grei de temniță, maltratați, umiliți, supuși celor mai inumane condiții, duse până la exterminare. S-au înfiinţat sinistre penitenciare ale reeducării, închisori rezervate exterminării elitei politice și intelectuale, lagăre de muncă, închisori pentru femei, penitenciare pentru minori, adevărate infernuri (Pitești, Gherla, Târgu Ocna, Sighet, Râmnicu Sărat, Aiud, Peninsula, Poarta Albă, Periprava, Midia, Jilava, Văcărești, Malmaison, Târgşor...). Răul pare a nu cunoaşte limite și a avea o inventivitate diabolică neobosită. Dintre cei care au suportat asprimile torţionare au făcut parte Ion Caraion, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Vasile Militaru, Dinu Pillat, Constantin Tonegaru, Vasile Voiculescu, Daniil Sandu Tudor, Vladimir Ghika, Nicolae Steinhardt, Constantin Noica, Gheorghe I. Brătianu, Mircea Vulcănescu, Petre Țuțea, Traian Dorz, Al. Paleologu, Valeriu Anania, mai târziu Gheorghe Ursu și alții, unii dintre ei sfârșindu-și viața în detenție. Închisoarea nedreaptă i-a martirizat și i-a călăuzit spre credință.

Congruentă cu acest aspect este și mișcarea de rezistență spirituală *Rugul Aprins*, de la Mânăstirea Antim. Autoritarismul a dat naștere întotdeauna unor reacții de contracarare. Menit *să redescopere adevărata trăire ortodoxă*, *Rugul Aprins* a reunit monahi și intelectuali creştini şi s-a desfăşurat în două etape, între 1945 şi 1950, la Mânăstirea Antim, şi între 1954 şi 1958, când întâlnirile au loc, alternativ, în casa profesorului Alexandru Mironescu, a lui Barbu Slătineanu sau a lui Vasile Voiculescu. Societarii luau parte la celebrările liturgice din mânăstire, la conferinţele susţinute în bibliotecă şi se iniţiau în trăirea duhovnicească prin practicarea *Rugăciunii inimii*, sub îndrumarea spirituală a imigrantului rus, de la mânăstirea Optina (desfiinţată de sovietici), Părintele Ioan Kulâghin. Iniţiatorul şi organizatorul grupului spiritual a fost poetul monah Daniil Sandu Tudor. În 1958, Părintele Daniil, împreună cu majoritatea membrilor grupului, este arestat. Experiența *Rugului Aprins*, unică în istoria noastră spirituală, poate fi exprimată în cuvintele Părintelui André Scrima, membru al grupului: „pe măsură ce intri în adevăr, te eliberezi de tine însuţi" (*Timpul rugului aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, 1996).

Aspectul religios al poeziei românești a avut o afirmare constantă. Deși, ca poet romantic, Mihai Eminescu a fost deschis unui orizont spiritual nerestrictiv, poemele sale religioase dovedesc o devoțiune autentică. *Rugăciune*, adresată Maicii Preacurate, are în ea curăţenia zăpezii: „Noi, ce din mila Sfântului,/ Facem umbră Pământului,/ Rugămu-ne-ndurărilor,/ Luceafărului mărilor;/ Ascultă-a noastre plângeri,/ Regină peste îngeri,/ Din neguri te arată,/ Lumină dulce, clară,/ O, Maică prea curată/ Și pururea Fecioară,/ Marie!". George Coşbuc este, în virtutea idilismului său, un autor ce se înscrie pitoresc în tiparele tradiției, iar Octavian Goga are percepția unui Dumnezeu solidar cu neamul. Nu au ocolit poezia religioasă nici Șt. O. Iosif, nici Alexandru Vlahuță. În poezia recentă, Constanţa Buzea, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Mircea Ciobanu, Daniel Turcea, Bartolomeu Anania, Miron Kiropol, Nicolae Ionel, Adrian Popescu, Ioan Petraș, Ioan Pintea, Marian Drăghici, Ştefan Hrehor şi alţii exersează, în mod fervent ori mai temperat, constituentul religios profund al poeziei.

Despre estetica poeziei religioase s-a scris, la noi, relativ puțin. În 1940, Nichifor Crainic publică *Nostalgia paradisului*, un program mistic, ortodoxist, despre care Petru Ursache notează: „[...] este un tratat complet de estetică dedicat frumuseţii divine și divino-umane, unic în

literatura noastră şi printre puţinele care s-au scris vreodată în acest sens”. La rândul său, Petru Ursache scrie *Mic tratat de estetică teologică* (2009), în care susţine ideea că spiritul teologal conţine, prin natura sa, valori ale frumosului, din moment ce Dumnezeu este Frumosul absolut (ca principiu ontologic şi prin armonia sa desăvârşită). Pentru a nu exista riscul idolatrizării, frumuseţea divină este o caracteristică în sine, pe când estetica este proprie operelor de artă, este ştiinţa filosofică a frumosului. Petru Ursache defineşte estetica teologală ca *frumos de credinţă* (parafrazând prin aceasta formularea Părintelui Stăniloae, de *adevăr de credinţă*). Cunoaşterea creştină a lui Dumnezeu este, de regulă, apofatică, reprezentând trepte ale urcuşului spiritual, până la contemplarea *întunericului supraluminos*, până la îndumnezeire, după cum arată marii părinţi mistici, Dionisie Pseudo-Areopagitul, Maxim Mărturisitorul, Grigorie Palama. Arta poate fi, prin vocaţia sa transcendentă (transfiguratoare), o cale către cunoaşterea lui Dumnezeu. Este vorba, desigur, despre poeţii mistici, beneficiari ai harului. Aşa cum există o artă religioasă, admisă şi susţinută de biserică (icoane, fresce, veşminte şi obiecte liturgice, muzică), există şi o poezie religioasă, consacrată, mai ales de natură imnică. Eminentul cărturar ieşean susţine că: „frumosul este cauza în sine, dar şi cauza creatoare a tuturor lucrurilor care se lasă puse în mişcare, unite laolaltă şi armonizate după un model unic, preexistent şi suprafiresc”. În arta icoanei, acesta se numeşte *Prototipul*. Atributelor sincretice de frumos şi bine (susţinute şi în pledoariile filosofilor antici) li se adaugă cel al iubirii, adus ca un suflu nou de Iisus Hristos.

Deşi Dumnezeu nu poate fi numit artistul lumii, ci Creatorul sau Ziditorul acesteia, iar universul este creaţia Sa, în mod vădit, el poate fi socotit modelul artistului, al poetului. Artistul de geniu, prin harul pe care îl primeşte şi pe care trebuie să îl desăvârşească, poate fi adăugat unei galerii de excepţie, care cuprinde profetul şi sfântul. Modelul, însă, al *poetului de credinţă*, este regele-poet David. Şi viziunea alcătuirii Cortului sfânt reprezintă un exemplu de construcţie inspirată. Primul pictor de icoane a fost evanghelistul Luca. Roman Melodul şi alţi imnografi reprezintă modelul poetului şi cântăreţului insuflat. Între estetica teologică şi estetica laică există, desigur, numeroase legături, dar şi deosebiri. Primordială (şi arhetipală) a fost arta religioasă, urmând un ritual anume. Poezia religioasă conţine o fărâmă de epifanie, este luminoasă, cufundată în mistic. Petru Ursache vorbeşte despre două feluri de lumină: *lumina clară*, necreată, reprezentând coborârea lui Dumnezeu pe pământ şi crearea lumii, precum şi întruparea, şi *lumina lină*, mistică, ascensională, parcurgând treptele purificării, adică urcuşul duhovnicesc. Arta religioasă răsăriteană este hieratică, mistică, harică. Vizionarismul mistic al artei sacre este singurul mijloc de a accede la realitatea suprafirească a lui Dumnezeu. Frumosul exprimă echilibrul desăvârşit dintre om şi cosmos, dintre parte şi întreg, pe când urâtul este o anomalie, urmare a căderii (există, azi, se pare, o accentuare, o voluptate a urâtului – social, politic, moral, artistic). Omul post-istoric are tendinţa de a deveni un simplu organism cu o conştiinţă tot mai redusă, un consumator lipsit de vocaţia creaţiei.

Profesorul, prozatorul Mihail Diaconescu a publicat o lucrare monumentală, în trei volume ample, *Teologia ortodoxă şi arta cuvântului. Introducere în teoria literaturii* (2013). Autorul porneşte de la premisa că „Metoda teologică pe care o utilizăm în aceste expuneri de teoria literaturii este singura aptă să reveleze *dimensiunea spirituală* a artei cuvântului, respectiv relaţia firească dintre imanenţa şi transcendenţa textului”. Întreprinde o aprofundată şi erudită analiză a elementelor de teorie a literaturii, de retorică şi poetică, de istorie a literaturii religioase, văzute prin prisma învăţăturii mistice şi teologice. Cauza degradării imaginii omului şi a domeniului artistic au constituit-o mişcările ideologice, culturale, ştiinţifice, precum iluminismul, marxismul, freudismul, curentele decadente: „În realitate, omul nu e în primul rând sex (instinct) sau chiar numai sex, cum afirmă Freud, ci altceva, mult mai complex. El e chip nemuritor al lui Dumnezeu, chemat la îndumnezeire; el este şi raţiune, şi credinţă, şi sentiment, şi realitate socială, şi produs al istoriei, şi trăire morală, şi vocaţie spirituală, şi anatomie funcţională, şi multe altele.” Lucrarea este una de sinteză, ordonând, definind, structurând, dar şi una eseistică, digresivă, extinzându-se şi acaparând o cantitate mare şi diversă de referinţe. Sunt făcute conexiuni multiple, între teoria literară şi alte domenii de cunoaştere: teologia, filosofia, logica, estetica, axiologia, antropologia, etnografia şi folcloristica, lingvistica. Artiştii au de îndeplinit o misiune, să slujească îmbunătăţirii umane a celorlalţi, devenind prin harul lor modele sociale. Teza de bază a cărţii este că artistul trebuie să reflecte valorile sădite de Dumezeu în lume, frumosul, adevărul, virtuţile, astfel încât literatura să aibă o importantă componentă teologică.

Ţinând cont de resursele lingvistice şi de imaginar pe care domeniul religios le include, le oferă, fiecare mare epocă literară are, obligatoriu, şi câţiva poeţi de marcă ai spiritualităţii. Prin prohibiţia şi prin instalarea unei mentalităţi ateiste, intolerante, impuse de ideologia comunistă, poezia religioasă a pierdut la noi timpi importanţi, fiind, aşa cum s-a spus, convertită într-un encomion politic. Limba veche şi chiar religiozitatea în sine sunt funciar poetice. Dumnezeu, care există în conştiinţe, este interlocutorul permanent, consilierul cel mai generos în problemele umane esenţiale. Prin divin, omul se întoarce la sine, iar nuanţele de reflectare sunt subtile şi complexe. Orice domeniu al cunoaşterii umane este religios, când e pus sub har.

Poezia ca suferinţă a căutării de sine

Acest titlu ar putea avea o variantă mult mai plauzibilă, şi anume: *poezia ca bucurie a găsirii de sine*. În fond, a scrie poezie nu este o boală. Este adevărat că poezia poate implica o suferinţă metafizică, în sensul unei încordări a gândirii şi al unui efort de selecţie lexicală cât mai apropiat de spiritul comunicării. Pe de altă parte, căutarea de sine este un scop al întregii existenţe. Numai o bună cunoaştere de sine îl poate pune pe om în armonie cu întreaga creaţie. Căutarea de sine, însă, se poate realiza doar prin conştientizarea căutării de Dumnezeu, adică a principiului ontologic. Or, căutarea de Dumnezeu se realizează pe cale teologică sau pe cale mistică, acordându-se un beneficiu

pentru forma din urmă, în care omul trebuie să se implice direct.

Aflăm din volumul al patrulea al *Filocaliei* Părintelui Dumitru Stăniloae, şi anume din Talasie Libianul, că înaintarea pe urcuşul duhovnicesc are drept condiţie cunoştinţa sau raţiunea, singura în măsură să-l facă pe om să fie virtuos. Monahul libian susţine că: „Fericit este cel ce a ajuns la nesfârşirea fără margini; şi a ajuns acela care a trecut peste cele mărginite" (I: 56). Trăirea ascetică şi virtuoasă conduce la *isihie*, adică la liniştea sufletească. Deducem astfel că, pentru a atinge starea de fericire (la oamenii de rând, de bucurie) trebuie acceptate suferinţe purificatoare (o trăire ascetică). Acestea nu sunt provocatoare de nefericire, ci sunt trepte sau condiţii ale cunoaşterii de sine şi, implicit, ale cunoaşterii lui Dumnezeu, deci ale stăpânirii de sine. Asceza este, în fond, o desprindere de lumea valorilor înşelătoare şi ispititoare şi o concentrare asupra echilibrului interior, asupra înţelegerii finalităţii existenţei. O asemenea stare este numită, în acelaşi volum, de către Isihie Sinaitul şi de Filotei Sinaitul, *trezvie permanentă*. Străduinţa omului credincios este de a cunoaşte şi de a avea acces la Adevăr. *Aletheia*, adică *realul*, îl numesc grecii, adică ultima treaptă a pătrunderii în misterul cunoaşterii, aceea în care credem: *Calea, Adevărul şi Viaţa,* Treimea indisolubilă. Şi, aici, aducem cuvântul bun al Sfintei Scripturi: „Deci i-a zis Pilat: Aşadar, eşti Tu împărat? Răspuns-a Iisus: Tu zici că Eu sunt împărat. Eu spun aceasta: M-am născut şi pentru aceasta am venit în lume, ca să dau mărturie pentru adevăr; oricine este din adevăr ascultă glasul Meu./ Pilat I-a zis: Ce este adevărul? Şi zicând aceasta, a ieşit iarăşi la iudei şi le-a zis: Eu nu găsesc în El nicio vină." (Ioan, 18, 37-38).

Nu foarte departe de modelul omului credincios, se află cel al poetului. Şi la acesta, obţinerea bucuriei este condiţionată de acceptarea unor forme de asceză, constând în desprinderea de lumea factologică şi pătrunderea în dimensiunea ei spirituală, dar şi în renunţarea la o viaţă obişnuită, prin asumarea mai multor privaţiuni. Timpul poetului este, indiscutabil, altul decât al omului obişnuit. Prin creaţia sa, şi el urmăreşte găsirea adevărului, adică găsirea de sine. Un scriitor este conştient de culturalitatea travaliului său şi deci şi de responsabilitatea care îi revine. Finalizarea muncii poetului este congruentă cu isihia misticului. Numai căutarea de sine şi cunoaşterea de sine, întru adevăr, dau autenticitate operei de artă. Preluând o expresie eminesciană, poezia poate fi numită o *suferinţă dulce*.

Poezie autentică nu poate fi decât aceea care este în măsură să convertească suferinţa în bucurie, în contemplaţie. Scrierea poeziei nu poate fi un act de idolatrie, de vanitate, pentru că ea rămâne în sfera abstracţiei, constituind numai un mijloc de cunoaştere. În cadrul poeziei, un loc special îl reprezintă lirica de inspiraţie religioasă. În aceasta, căutarea de sine se identifică total cu găsirea de Dumnezeu. Întotdeauna, poezia şi muzica au însoţit sincretic practica religioasă. Mozaicul alcătuit de stilurile artistice din toate timpurile şi din toate locurile dă o imagine a harului creator neobosit al omului. În fond, căutarea de sine şi, implicit, căutarea de Dumnezeu nu înseamnă decât vocaţia pentru frumos a omului. Starea de frumuseţe absolută a creştinului o constituie îndumnezeirea, adică intrarea în Împărăţie. În teologie, spune Paul Evdokimov, prototipul frumuseţii îl reprezintă Duhul Sfânt, desăvârşit în armonia Sfintei Treimi. Frumuseţea lui Dumnezeu se concretizează şi se manifestă în iubire întrupată. Căutarea de sine înseamnă căutarea chipului lui Dumnezeu, adică a miezului omenesc de frumos şi de iubire. Sfântul Vasile cel Mare acorda Duhului Sfânt şi vocaţia poeticităţii. Prin Duh, toţi oamenii sunt, astfel, poetici. O spune şi Martin Heidegger, citându-l pe Novalis. Descoperirea chipului lui Dumnezeu în sine este cea mai mare bucurie a omului.

Prin poezie, omul face, la nivelul condiţiei sale de creaţie, exerciţiul ontologiei. El face, totodată, o mică experienţă a învierii. În textul poetic se practică, desigur, un joc al abstractizării, care corespunde, respectând proporţiile, Cuvântului preschimbat în euharistie. Deşi, uneori, frumuseţea literară poate fi amăgitoare, poate avea influenţe negative, responsabilitatea ţine de voinţa autorului. Suntem tentaţi să asemănăm poeţii cu sfinţii. Diferenţa este indiscutabilă, ca dintre cer şi pământ. Pe când sfântul tinde să ajungă, prin viaţa sa, prin contemplare mistică a lui Dumnezeu, la îndumnezeire, poetul are numai har dumnezeiesc, pe care îl poate fructifica, fără trăire duhovnicească în profund, fără ca opera sa să-l schimbe metanoic. Cultura poate fi însă o formă de umanizare a creaţiei, o interfaţă între om şi Dumnezeu. Fără îndoială, arta religioasă este o formă superioară, teandrică. De fapt, orice formă de cunoaştere a adevărului revelează chipul sau icoana lui Dumnezeu, sădită în suflet. În spirit, arta şi poezia pot deveni valori liturgice.

Poezia, ca suferinţă şi bucurie a căutării şi a găsirii de sine, trebuie să aibă vocaţie mântuitoare, în toate sensurile, estetic şi duhovnicesc. Arta adevărată trebuie să fie o întrepătrundere de har, ştiinţă, intuiţie sacră, simplitate, emanare de energie, transfigurare, simbolistică, integrare cosmică şi, totodată, formă de manifestare a unei subiectivităţi stilistice. În acest fel, arta laică se desparte clar de icoană şi de imnografia liturgică, destinate unui anonimat senin.

Poezia religioasă este mai veche decât cea laică şi are o respectabilitate tematică, ocupându-se de probleme esenţiale: Dumnezeu, cuvînt, viaţă, moarte, virtute, suflet, iubire, jertfă, lumină, la care nu se poate pătrunde cu adevărat decât prin prisma sacrului.

Întrebarea crucială e dacă omul religios are sentimentul tragic, pentru că altfel nu-şi trăieşte sensul. Sentimentul său tragic este răscumpărarea prin sacrificiu, moartea pentru înviere, simbolul Crucii. Numai aşa poate ajunge la scopul vieţii: *Adevărul ne va face liberi*. Spune Dumitru Stăniloae: „Nu ne simţim dominaţi de Dumnezeu ca nişte robi, ci liberi şi moştenitori ai libertăţii Lui, născuţi din libertatea Lui şi trăind în libertate" (*Rugăciunea lui Iisus şi experienţa Duhului Sfânt,* traducere de Maria-Cornelia Ică jr).

„Numărând cu fața la zid”

Cu o prefață de Virgil Diaconu și apărut cu sprijinul lui Ovidiu Cameliu Petrescu, președintele Asociației Culturale „Renașterea buzoiană”, volumul **„Amurg în șoaptă”*** vorbește cu sinceritate și profunzime despre viață și despre moarte, despre dragoste și visuri spulberate, despre evenimentele care se produc uneori doar în fantezia autorului, atât de complicată în trasarea de umbre și lumini într-o „acasă” poetică: „Mi-era dor de inimile voastre/ de duminică, povestind zboruri târzii/ și nu v-am putut uita chiar dacă/ am îmbătrânit într-o viață străină,/ printre lucruri și imitații ale fericirii...// De aceea, prieteni, m-am întors/ să mor puțin acasă/ și sunt fericit ca în copilărie,/ când mă îngropa zăpada...” („Sentiment”).

Boala și amenințarea dispariției din lumea fizică nu fac trimitere, ca teme literare, la Bacovia, ci la un univers personal, populat cu îngeri triști sau cel mult indiferenți, de vreme ce „ne înghesuie viața în cochilii de melc”. Condamnat la intrarea într-un spațiu carceral care amintește de mare ca principiu matern, tutelar, dar și de celebra spirală a lui Fibonacci, ca dovadă că toate se desfășoară după un plan divin cuantificabil

la infinit, poetul se simte ca un navigator sinucigaș, într-un imaginar creat de sine și pentru sine: „În colivia din oraș/ ne inventăm oceane vaste/ și navigăm, sinucigaș,/ spre zarea cu furtuni albastre.// Seara ne înhăităm pe străzi/ cu amirali fără adresă,/ plimbând, prin parcul cu castani/ vapoarele lătrând în lesă.// Sau povestim unor străini/ fiordurile de departe,/ iar seara, obosiți și triști,/ ne învelim, cuminți, în moarte” („Poveste atlantă”).

Condiția umană, o altă temă fundamentală a volumului, este tratată când cu umor negru, când cu tristețea fără leac a celui lucid, care știe că nu trebuie să se (auto)mistifice într-o lume care și-a pierdut reperele, valorile și credința în izbăvire: „Mâine toate lucrurile și sentimentele/ se vor ieftini, pe fericire nu va mai da/ nimeni nici măcar doi bani” („Țărmul zilei de mâine”). De fapt, lumea a devenit „un spital de îngeri”, prin copiii deja îmbătrâniți, care „Seara, în capătul holului,/ învățau să se joace de-a viața/ încurcând culorile și clipele/ de fericire...” („Spitalul de îngeri”).

Cuvinte-cheie în volum, copilăria, îngerul și tristețea intră în câmpul semantic al visului, cu intenționalitate poetic-reconstructivă de mit și mister. „Vârsta de aur” n-a dispărut, atâta vreme cât poetul mai este capabil să imagineze lumi populate cu ființe inocente, gata de joc și de acel sfâșietor râsu-plânsu moștenit de la Nichita Stănescu, alt poet cu suflet de copil: „Vine îngerul izgonit din măr/ și-mi împlântă în carne, până-n prăsele,/ aripile lui nepământene...// «Na - zice - să vezi și tu cum e/ să ți se facă inima cocor/ prin cerul asurzitor!...»// «Lasă - zic - lasă!... mie îmi place/ târziul acasă: uite cireșele coapte, uite/ copilăria, uite umbra tatei cosind zarea...»// Ce dacă a venit înserarea...” („Îngerul din măr”). Înserarea - cu varianta amurg, întâlnită și în titlu, și în interiorul mai multor poeme - reprezintă o etapă de tranziție spre noapte (conotație romantică a morții, deși Lucian Mănăilescu este departe de sufletul și visul romantic, el manifestându-se mai curând ca un neoimpresionist). „Paharul de lumină”, adică viața, apare în firesc raport de antonimie cu „paharul de întuneric” din viile lui Dumnezeu: „Dumnezeu locuia la marginea satului,/ după ce urcai muntele, la vreo/ trei depărtări mai încolo...// De câte ori treceam pe la el,/ mă omenea cu un pahar de lumină:/ - Ia, fiule - zicea - ia și bea!/ Acesta-i cel mai bun vin din viile/ mele de întuneric!” („Paharul de lumină”).

Obsesia morții poate fi explicată nu numai în cheie mistică ori poetică; Lucian Mănăilescu este un poet care și-a păstrat o ancoră - nesigură, trădătoare, mâncată de rugina dezamăgirii - în real. Și acolo, în realul de care nu s-a rupt total poetul, se află patria, atât de iubită și de urâtă, în egală măsură, pentru că este frumoasă, și nebună, și persecutată, și jefuită, și capabilă să renască atunci când te aștepți mai puțin, lepădându-și veșmintele de cerșetoare și izbucnind în înalt așa cum numai păsările și îngerii știu s-o facă: „Se întâmplă ceva cu vinovățiile noastre,/ cu țara asta dusă la biserică duminica/ să-și numere sfintele moaște, se întâmplă/ ceva cu florile și cu păsările, ceva nevăzut,/ un fel de răzgândire a timpului” („Se întâmplă ceva”). Și așteptând „răzgândirea timpului, poetul iese din plânsul său în amurg, pe țărmul cu păsări neliniștite, și reușește să-și regăsească energia, revolta, pornirea sinucigașă de demolare a tot ce-i sumbru și fals: „revoltele poeților sunt înecate/ în sânge, în propriul lor sânge...// Ei stau cu armele în cumpănă/ în fața oglinzilor, întunecați și singuri,/ până când pronia comandă: «Foc!»/ și piețele și bulevardele se umplu/ de trupurile lor transfigurate,/ de cuvintele călcate-n picioare/ și de uruitul de șenile al tristeții...// Atunci închid ochii și trag/ fără să se gândească la consecințe,/ trag foc cu foc, rafală după rafală,/ până când soarele îi nimerește în tâmplă.” („Pronia comandă: «Foc!»”).

*Lucian Mănăilescu, „Amurg în șoaptă”, Editgraph, 2019

Valeria MANTA TĂICUȚU

Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 69
■ Noiembrie 2019
Cafeneaua literară

Ancheta Cafenelei literare

Poezia canonică românească

Într-un mediu cultural liber, discuțiile asupra problemelor pe care le ridică literatura, așadar asupra modului ei specific de a fi, a prezentului și viitorului ei, a valorii sau a crizei prin care trece, a onestității și competenței criticilor literari, a premiilor literare acordate etc., sunt cât se poate de firești.

Prezenta anchetă caută să răspundă la modul în care evaluăm poezia românească și, nu mai puțin, la felul în care a fost ea evaluată de mai mulți critici, într-un număr trecut al *României literare*, care au publicat în paginile revistei o listă a poeților canonici români. În acest sens sunt, de altfel, și întrebările de mai jos.

1. A apărut în *România literară* nr. 16/2019 „O listă canonică: 100 de poeți români în 100 de ani (1918-2018)"*, în care se cuprind 100 de poeți canonici ai perioadei deja precizate, conform evaluării făcute de 35 de critici și poeți de azi, chemați de către revista centrală a Uniunii Scriitorilor să își exprime punctul de vedere.

Vi se pare legitim să comentăm această listă canonică, sau comitem o impietate, un „sacrilegiu"?

2. Juriul anchetei *României literare:* George Ardeleanu, Adrian Alui Gheorghe, Mircea Bârsilă, Iulian Boldea, Ion Buzași, Dumitru Chioaru, Livius Ciocârlie, Al. Cistelecan, Gabriel Coșoveanu, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Victor Cubleșan, Vasile Dan, Mircea A. Diaconu, Gabriel Dimisianu, Gellu Dorian, Horia Gârbea, Gabriela Gheorghișor, Ioan Holban, Adrian Lesenciuc, Nicolae Manolescu, Mircea Mihăieș, Andrei Moldovan, Viorel Mureșan, George Neagoe, Eugen Negrici, Nicolae Oprea, Irina Petraș, Ion Pop, Vasile Spiridon, Alex Ștefănescu, Ioan Radu Văcărescu, Ștefan Vlădutescu, Răzvan Voncu, Mihai Zamfir. Neîndoielnic, printre cei 35 de scriitori stabiliți să decidă componența listei canonice a poeziei românești se află și critici/scriitori de certă valoare. Dar sunt toți evaluatorii de aceeași valoare cu aceștia, așa încât judecățile lor să fie cât mai aproape de adevăr?

3. Ce înseamnă pentru dv. „poet canonic"? Credeți că cei 100 de poeți ai listei sunt cu toții poeți canonici?

4. Cuprinde această listă canonică și poeți care nu merită să figureze în ea? Ce alți poeți ar fi meritat titlul de „poet canonic"? Ne puteți oferi câteva exemple de poeți supraevaluați de prezenta listă, dar și de poeți de valoare omiși de ea?

5. Credeți că peste aproximativ 20 de ani, când poeții și criticii generației 2000 vor pune probabil stăpânire, prin aceeași instituție, pe listele canonice ale literaturii române, lista canonică a poeților români întocmită de ei va semăna cu lista întocmită de criticii și poeții prioritar optzeciști de astăzi? Va mai păstra noua listă ceva din lista de acum?

6. Este mai bună această listă canonică decât altele, sau decât alte topuri poetice?

Anchetă realizată de
Virgil DIACONU

* O listă canonică: 100 de poeți români în 100 de ani (1918-2018)

Ion Minulescu (1908)
Aron Cotruș (1911)
Ion Vinea (1912)
Tristan Tzara (1912)
Ion Pillat (1912)
Adrian Maniu (1912)
George Bacovia (1916)
George Topîrceanu (1916)
Vasile Voiculescu (1916)
Nichifor Crainic (1916)
Lucian Blaga (1919)
Al. Philippide (1922)
Ilarie Voronca (1923)
Radu Gyr (1924)
Tudor Arghezi (1927)
Zaharia Stancu (1927)
Eugen Jebeleanu (1929)
Ion Barbu (1930)
B. Fundoianu (1930)
Dan Botta (1931)
Geo Bogza (1933)
Horia Stamatu (1934)
Ștefan Baciu (1935)
Gellu Naum (1937)
Emil Botta (1937)
Dimitrie Stelaru (1937)
Maria Banuș (1937)
Mihai Beniuc (1938)
Miron Radu Paraschivescu (1941)
Magda Isanos (1943)
Ion Caraion (1943)
Constant Tonegaru (1945)
Geo Dumitrescu (1946)
Nina Cassian (1947)
Radu Stanca (1947)

A. E. Baconsky (1951)
Florin Mugur (1953)
Ion Horea (1956)
Nicolae Labiș (1956)
Ion Gheorghe (1957)
Grigore Vieru (1957)
Gheorghe Tomozei (1957)
Petre Stoica (1957)
Nichita Stănescu (1960)
Cezar Baltag (1960)
G. Călinescu (1963)
Constanța Buzea (1963)
Ion (Ioan) Alexandru (1964)
Marin Sorescu (1964)
Ana Blandiana (1964)
Constantin Abăluță (1964)
Ștefan Aug. Doinaș (1965)
Gabriela Melinescu (1965)
Adrian Păunescu (1965)
Nicolae Prelipceanu (1966)
Leonid Dimov (1966)
Ion Pop (1966)
Ovidiu Genaru (1966)
Mircea Ciobanu (1966)
Dan Laurențiu (1967)
Ileana Mălăncioiu (1967)
Nora Iuga (1968)
Cezar Ivănescu (1968)
Sorin Mărculescu (1968)
Virgil Mazilescu (1968)
Mircea Ivănescu (1968)
Gheorghe Grigurcu (1968)
Alexandru Miran (1969)
Angela Marinescu (1969)
Emil Brumaru (1970)
Daniel Turcea (1970)
Mihai Ursachi (1970)
Mircea Dinescu (1971)
Ion Mircea (1971)
Dinu Flămând (1971)
Adrian Popescu (1971)
Dorin Tudoran (1973)
Gabriel Chifu (1976)
Vasile Dan (1977)
Liviu Ioan Stoiciu (1977)
Șerban Foarță (1978)
Traian T. Coșovei (1978)
Eugen Suciu (1979)
Arcadie Suceveanu (1979)
Mircea Cărtărescu (1980)
Aurel Pantea (1980)
Ioan Moldovan (1980)
Matei Vișniec (1980)
Nichita Danilov (1980)
Marta Petreu (1981)
Mariana Marin (1981)
Ion Stratan (1981)
Ion Mureșan (1981)
Florin Iaru (1981)
Alexandru Mușina (1984)
Cristian Popescu (1987)
Marian Drăghici (1988)
Viorel Padina (1991)
Ioan Es. Pop (1994)
Horia Gârbea (1996)

MAGDA URSACHE

Poezia: Prințesă sau Cenușăreasă?

În primul rând, țin să-i urez „Cafenelei literare” mulți ani, după cei 16 ani de apariții lunare, din ianuarie 2003, în 200 de înfățișări, dar cu un singur chip. În ce mă privește, optez pentru revistele cu amprentă etnică, supraviețuind cu greu în „estimea” (vocabula lui Noica) noastră. Virgil Diaconu taxează permanent abuzul de valorizări (recent, lista celor o sută de *presupus* canonici sau canonizabili), care împlu câmpul poetic, dar și negările violente ale valorilor sigure, de termen lung. Cum am mai spus, *Nu*-ul ionescian s-a multiplicat, dar și Da-ul, în cazul non-valorilor recente, umflate cu pompa de bicicletă de critici cu sensibilitate receptivă pentru șefii USR.

Petru Ursache îi disprețuia pe cei care acceptau fără control spusele „atotștiutorilor” care au tot vorbit și vorbesc despre „găunozitatea” culturii române, de România ca deșert cultural, ca Siberie culturală sau ca zonă calamitată, un soi de Cernobâl toxic, deși în Grădina Maicii Domnului au scris Voiculescu, Gyr, Crainic, acuzați iarăși că ar fi „cauționat” legionarism, fascism, fundamentalism ortodox și alte acuze ivite din sămânța proletcultului. Ne despărțim huiduind mai ales de clasici, cărora le prevestim amurgul, *amurgul clasicilor*, îi de-clasicizăm răzbit sau am dori-o. Se găsesc pete-n soarele lui Eminescu.

În replică, Virgil Diaconu scrie o poezie înaltă, în numărul unu al „Cafenelei literare” din 2019, sub titlul simplu, după vorbă, după port: *Eminescu*. „Deși nu este un munte de om,/ el își pune muntele în tot ce face.// El își astupă ușa casei cu un cântec, ca să nu intre frigul./ Poate de aceea, căutându-l de multe ori,/ nu mi-a răspuns nimeni./ De pe pământ-nimeni. Din subpământ/ nimeni!/ Îmi spuneți voi unde este?// Fără-ndoială, singurul loc/ în care poate fi găsit Eminescu/ este Poezia. Altă casă nu are. //Numai cine este în Poezie îl întâlnește pe Eminescu./ Stau față în față în aceeași întunecată față,/ pahare cu cenușă ciocnesc.// Nu bea cu ei! Ei beau întunecime...”

Poezia nu stă pe o listă. Suntem *obligați* să nu-l închidem pe Eminescu în debara, chiar dacă pâcla ideologică (a corectitudinii politice) coboară iarăși, cum am spus, peste literatura cu amprentă etnică. Contrafortul literaturii române, Mihai Eminescu, e declarat „totalmente nul” de analistul politic Cristian Preda; Coșbuc și Goga îi stânjenesc pe avangardiști; Voiculescu e „nul stilistic”, Crainic dezamăgește, ca inert și suficient. Călinescu e considerat, ca poet, nul, dar și demonetizat ca istoric literar, monedă calpă, calpuzan de Istoria literaturii române, Arghezi e o nulitate, „marele zero”. Caraion? Un colabo. Andrei Ciurunga? Omul lui Antonescu. Pe mine, un istoric de școală nouă m-a mustrat că l-aș ține sub pernă pe „fascistul” Vasile Militaru, mort martiric în pușcărie, la Ocnele Mari, dar mi-l recomanda, din ignoranță pură și simplă, pe... Ezra Pound, cel pus și purtat în cușcă pentru convingeri fasciste. Și asta într-o publicație intitulată „Revista Română”...

Mai ieri, s-a încercat înlocuirea lui Eminescu cu A. Toma și cu Dan Deșliu, „naș Eminescu”, așa cum îi spunea Novicov, în româneasca lui stricată. Acum au apărut și mai mulți înlocuitori, stau la coadă pentru primul loc. Ni se spune că întâi vin înnoitorii Fondane și Tzara (despre care o domnișoară critic literar spunea că e „tzara mea”), Voronca, abia pe urmă Eminescu; nici Bogza nu scapă de epitete ca *grandilocvent*, *teatral*,

deoarece punea o floare pe soclul lui Eminescu. I-am scos din manuale pe Coşbuc şi pe Goga (doar Mircea Platon are curajul reabilitării lui Al. Vlahuţă, cu riscul de a fi declarat un patinat de sămănătorism). Se elimină din curricula şcolare valori fundamentale; o pulbere (şi nu de aur) se aşterne peste nume cu adevărat mari.

Critica de întâmpinare e un focar de negări şi enervări; invectivele şi contestările sunt extrem de violente, mai ales valahiadele Centrului nu mai contenesc. Putem vorbi de *trădarea criticii* de întâmpinare, care a cedat locul criticii piaristice, „critifictorii” (A. D. Rachieru) făcând *portrete inexacte, începând cu autoportrete iremediabil penibile*. „Criticii aiurează uneori mai rău decât poeţii”, scria Radu Voinescu, tot în „Cafeneaua literară”.

Dar câte scrisori pierdute şi găsite n-a publicat CNSAS! Doinaş a fost „demascat”, s-a iscat apoi cazul Cezar Ivănescu, pentru ca inconvenabilul polemist să devină failibil şi să fie împins în moarte. Până şi Blaga a fost incriminat că a adresat un memoriu la CC. A făcut-o şi Andrei Pleşu, la ceas greu, am fost şi eu gata s-o fac, îl scrisesem chiar, dar s-a opus Petru: „Lasă-l încolo! N-o să-ţi facă dreptate CC-ul lui Iacoban!”

M-am gândit de multe ori de ce toate astea. Ca să se dovedească golul cultural de la Est de Vest sau să rămână locuri goale pe liste de „canonici”? Demolăm ierarhii în numele ierarhiilor noastre, îi contestăm pe consacraţi în numele celor consacraţi de noi, în numele canonului revizuit, al nostru. Dar care noi?

E greu când revizuirea (normală) dă în revizionism absurd; sigur că reabilitările sunt necesare, dar nu şi când se transformă în răşluirea unora în favoarea altora. Ethosul, nota postsocialist Sami Damian, e „antiintelectual”; pe timpuri, ca lampadofor comunist, susţinea că Blaga era „antiproletar”. Da, toate pornesc din aceeaşi sămânţă, proletcultismul, şi mă tem că şansa de a intra în normalitate etică şi estetică se tot îndepărtează în democratură. Cât pe ce să demolăm statuia lui Kogălniceanu, cum a fost demolată cea a esteticianului Maiorescu: aruncată în curtea lui Nădejde, ca bronzul topit să se prefacă în clanţe de uşi rectorale. Iar Maiorescu a fost o instituţie. Despre aplecarea lui Alecsandri spre poezia populară a scris elogios: „Cu această *mlădiere* a pătruns poezia populară în sufletele noastre. Eminescu s-a inspirat de-a dreptul de la ea, Coşbuc şi Goga se dezvoltă pe urmele lui, iar miile de şcolari şi studenţi ai generaţiei de astăzi lucrează mai departe formele acestor poeţi astfel înviorați, şi încetul cu încetul rădăcina populară împlântată de Alecsandri creşte şi rodeşte în toate direcţiile.” (*Critice*, III).

Nichita Stănescu se află în topul celor injuriaţi, făcut de trei parale, de doi lei, la legătură cu Cezar Baltag şi cu Tomozei, etc. Brumaru e ceva mai subtil în denigrare: „Foarte mulţi au avut *nenorocul* să-l cunoască pe Nichita. Este fascinant. Chiar când te *momeşte* (verbul detectivului Arthur, subl. mea), când nu spune nimic formidabil.” Numai că Nichita, şi nu Cărtărescu, a făcut primul reverenţă lui Anton Pann, „tată de cuvinte”. Iar Şerban Codrin, cu *Baladierul,* concurează serios *Levantul*.

Să mai spun că marile valori sunt puncte de rezistenţă? Eminescu rezistă. Şi Arghezi. Şi cei trei B: Blaga, Bacovia, Barbu. Iar cultura noastră, mică, dar nu minoră, cum am tot repetat şi eu, şi Petru Ursache, le are. Avem ce traduce. Christian Schenk are parte de admiraţie şi de iubire pentru munca de deschidere a poeţilor spre Vest, prin cele două antologii, chiar dacă unii îl sfătuiesc să nu-i mai traducă pe români. Se traduc singuri pe ei înşişi spunând asta. Neîncrederea zâmbăreaţă în cultura noastră înseamnă neîncredere în noi înşine. Cu curaj, încă ne putem recăpăta stima de sine. Asta dorim? Derută axiologică, ocultarea şi negarea valorilor? Nihiloliteratură? Cei vechi, de care vrem să ne descotorosim, i-au spus patriei *moşie*, adică pământ, cu moşii dedesubt, iar noi dispreţuim eroi şi morminte, nu le acoperim cu ale laurilor foi, ci cu pungi negre, destinate gunoaielor menajere, ca în Valea Uzului.

„Dacă nu impune o recitire (Bloom, în decupajul lui Adrian Dinu Rachieru), opera nu poate dăinui”. Totuşi, generaţia mea nu l-a avut în programa Facultăţii de Filologie din Iaşi pe Blaga. Şi uite că a rezistat. După ce a plecat în SUA, timp de opt ani, mai pomenea cineva de Mihai Ursachi? A rezistat. Au rezistat şi marii exilaţi, marii evacuaţi din ţara RPR, Vintilă Horia, Ştefan Baciu, Horia Stamatu...

De ce e canonic Jebeleanu? Pentru că a fost un canon să învăţăm, în liceul anilor ‘50, *În satul lui Sahia*? Remus Furduian opinează, în „Cafeneaua literară” nr. 8, că sunt canonici pentru că i-am învăţat la şcoală. Generalizare greşită. În plus, nu-i mai învăţăm. Ministrul Educaţiei, Pavel Năstase, ne-a liniştit: cică n-ar exista pericolul dispariţiei clasicilor din programa şcolară, deşi sunt cadre didactice care se laudă că i-ar fi scos deja (martie, 2017). Dar cum s-a ajuns la problema asta, nătărăilor? Iată cum: prin distorsionarea istoriei adevărate (că n-am avea istorie mare, doar bătălii pierdute); prin generalizare reductivă: românii sunt laşi (nu-l mai citez pe Patapievici cu urina seculară, sub care ar fi stat permanent), au caracter instabil; însăşi formula lui Iorga, *Bizanţ după Bizanţ*, a fost interpretată negativ (ah, levantinii!). Asupra românilor s-a abătut constant şi concertat potop de circumscrieri negre, conotări depreciative, ba despre munteni, ba despre moldoveni, ba despre transilvăneni. Basarabenii aproape că nu mai intră în discuţie. Ce-i drept, s-au găsit destui duplicitari (*pouvoir*-ul ţi se urcă la cap ca un alcool contrafăcut), dar nu sunt de acord că românii ar avea un instinct de autodistrugere.

Cât despre absenţa notorietăţii (chestia cu vitrina), iarăşi e discutabilă. Altfel am putea crede că Mihaela Rădulescu, prima vitrinieră şi filosoafă în chiloţi roşii pe acoperişe, e cea mai cea, uzitând *limbă dă limbă* română.

Ce a mai rămas din prea vizibilii oficiali ai proletcultismului, Tulbure, Frunză, Porumbacu, Brad, adevăraţi lupi de stepă, hăpăind premii de stat şi subvenţii pe timpul tuturor posibilităţilor numai pentru cei aliniaţi doctrinei comuniste? Zero virgulă zero, cât cifra din buget pe care ar merita-o, după guvernanţii actuali, cultura. Numai că politicienii trec, poeţii rămân.

Firește, nu „șarlatanii care se dau drept poeți și nu-s decât versificatori”, cum le spune Leo Butnaru, disperat de „conspirația grafomanilor”. De ce nu le-am spune mitomani impostori, cu un orgoliu *sans rivages*, gășcari care se laudă și se interpremiază colegial, desigur, confratern și consororal? Atitudinea tranzacționist-concesivă (laudă-mă să te laud!) a criticilor de succese fabricate este de-a dreptul iresponsabilă.

Din păcate, în folosul lui Beniuc, MRP, Banuș, Cassian, autori de „ode pâcârâului”, cum ortografiază Vladimir Udrescu, au fost diminuați poeți importanți. Fără proletculți, Șerban Foarță era pe prima coloană, și tot acolo Gheorghe Grigurcu și Mihai Ursachi. Cum or fi ajuns *doar* în coloana a treia? ICR a dat Ninei Cassian destule prime de reparație, ca să nu mai ocupe un loc pe lista imposibil canonică a navei amiral „România literară”, în fapt o listă a poeților mari, nu canonici. Din prima coloană lipsesc Coșbuc, Goga, Sandu Tudor, Vintilă Horia (buni și Horia Stamatu și Ștefan Baciu). Din coloana a doua, puteau lipsi Zaharia Stancu, cel care declara generația lui Eliade, poetic și precis, „praf și pulbere”, Ion Horea, N. Prelipceanu (nu și Denisa Comănescu), Sorin Mărculescu (nu și Paul Aretzu); din a treia coloană, Alexandru Miran (nu și Daniel Corbu), Gabriel Chifu (nu și Nicolae Dabija), Florin Iaru (și cârtitor USR, și canonic nu-i cam mult pentru Iaru?), dar mai ales vărul lui Shakespeare.

Nu m-a convins admirația lui Ștefan Ion Ghilimescu pentru „creația gârbiană”. I-o fi plăcut criticului o mostră din *Celălalt țărm*: „femeile/ din orașul cu luminile stinse/ au în loc de sex o gură cu buze umflate de silicon/ în loc de gură un sex femeiesc roșu/ flămând...”; „urechile sunt sexuri deschise, coapsele – butelii de aragaz” etc. etc. Doar dacă m-ar fi cuprins un întuneric total mi-ar fi plăcut și mie. În contrapartidă, trebuia listalizat (nu pe lista canonicilor, repet, ci a poeților buni) Claudiu Komartin: „Și uite-mă încă scriind poezie, sau ce o mai fi asta/ în timp ce în lume prin poezie se înțeleg/ o mie de lucruri/ și uneori parcă nimeni nu mai înțelege nimic” (*Moon Ribas*). Titlul său, *Nichita Sorescu*, m-a câștigat definitiv, deși nimic nu este absolutamente definitiv în poezie. Poate că pegasul va întrece dragonul roșu; poate că țestoasa va atinge linia de sosire înaintea iepurelui, iar melcul lui Vasile Gogea va ieși câștigător. Asta peste 20 de ani, când vom fi altundeva și vom vedea. Mai știi?, se întreabă și un poet de re-citit, Dan Anghelescu: „...nu știm nimic/ și parcă totuși// am ști/ neștiind”.

În ce mă privește, nu-i gust pe scriitorii de metrou, ușor de răsfoit, spre care aspiră douăzeciștii. Eu i-aș adăuga pe listă (nu, nu canonică, e prea devreme pentru asta, doar o listă de lectură, atât) pe Horia Zilieru, pe Emil Nicolae-Nadler, pe Liviu Antonesei, pe Gellu Dorian (da, îi părtinesc pe moldavi), neapărat pe Aura Christi și pe Radu Ulmeanu, pe Andrei Zanca, Daniel Corbu, Tzone Magnificul, Ra Eugen D. Popin, Octavian Soviany, Robert Șerban și Șerban Codrin, iar lista ar rămâne *aperta*, ca și opera lor. Ei, nu-s enumerați chiar toți cei pe care îi citesc! Eu îi prefer, ca Ioan Moldovan, pe inseriabili: Lucia Negoiță, Vladimir Udrescu, Octavian Doclin, Radu Cange, Virgil Diaconu, Lucian Alecsa... Mai ales pe Adrian Alui Gheorghe. Și el e inseriabil, eliberat de canoanele momentului literar, chit că se vrea de gen postmodernist, deși e de gen poet de mare talent.

Liste vor fi câtă frunză, câtă iarbă, fără ca vreuna să mulțumească în întregime pe toată lumea. Postsocialist, am cam devenit „listași”. Am listat pentru Punctul 8 de la Timișoara, care ar fi rezolvat multe (scriitorii iliescani, emiliști, băsiști, iohanniști ar fi înțeles lecția despre *l'indignité des intellectuels* a lui Ignazio Silone, din Pen-Club, 1947, și nu s-ar fi lăsat orbiți de politicieni; Gellu Dorian a înțeles-o, și-l citez din memorie: *Puterea nu-l face, ci-l des-face* pe autor). Am mai listat pentru o televiziune liberă și uite cu câte canale ne-am ales! Așa cum avertiza „Vatra”, hă-hăt, în decembrie 1991, red. șef Cornel Moraru: incultura conduce cultura. Și ce ironizat a fost poetul Marin Ifrim, autorul unui „curent marin”, pentru că lucra la o Casă de cultură a sindicatelor! Va fi rușine oare, peste puțină vreme, să lucrezi cu cartea într-o librărie sau într-o bibliotecă sătească?

Sper să nu devină un „sacrilegiu” să-ți spui punctul de vedere. Doar nu-i vorba de Tezele din iulie '71 sau de cine știe ce mangalii (mangalițe) comuniste de direcționare. N-om fi condamnați la frică sau la vreo listă de indexați, ca aceea a lui Ali (Al.I. Ștefănescu), puișorul de tigru al Ninigrei Cassian, sau la lista macabră, a lui Oscar Lemnaru, intitulată *Morți la 23 August*. Numai că toleranța pentru cei care gândesc diferit e minimă. Reconciliere? Iată ce scrie H.-R. Patapievici în *Omul recent*: „Căci, în definitiv, de ce să nu extermini câteva gâze limbute care se agită inutil?” Și-i posibil, cum merg lucrurile, ca tăcerea impusă în forță să răsune mai tare decât cuvântul. Să devină asurzitoare. Mă aștept ca un *băiuțel* cu iz de aroganță, care nu vrea să îmbătrânească la clasici (deși ei nu îmbătrânesc, oricât ar dori-o junii primi), să mă amendeze: „Du-te-n poezia ta!” Mă duc.

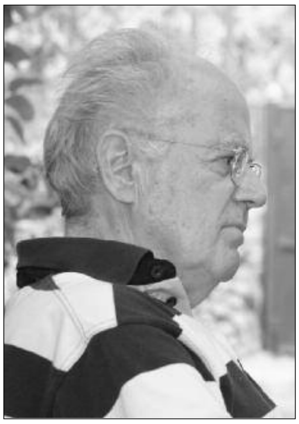
Ce-i ofensator în ancheta lui Virgil Diaconu? Nimic. Doar că opinia ofensează pe unii care au alta. Evaluatorii - 35 la număr - au și ei dreptul la judecățile lor. Nu și Horia Gârbea, aflat în juriu, dar și ultimul pe listă. Cam nu dă bine asta, cam nu-i onest să fii și jude, și judecat, să fii doi în unu, precum nesul cu zahăr. Gheorghe Grigurcu nu s-a dorit în juriu, deși este poate cel mai fin și afin comentator al poeților cu adevărat importanți, dar, în acest caz, din disputa poet-critic a câștigat poetul. Și ce *Imagini* ivește în „Acolada” de april, 2019: „a ars o mare și-a rămas fumul ei”; „aripa fluturelui s-a ascuțit ca un brici”; „o carte stă cu gura deschisă”...

Nu cred că ar fi pledoarii competente pentru exigență estetică acelea venite dinspre critici neexigenți cu sine, ce nimic nu au a spune în propria lor operă. Și-i mai confortabil să scrii convenabil despre toți, să ai numai listă albă sau roză, să elogiezi fără răspundere și fără măsură, să fii nu critic, ci un soi de agent literar contra cost. N-avea dreptate Arghezi spunând, în discurs academic, la 80 de ani: „e de preferat înjurătura cu zvâcnire și stil oricăror elogii mălăiețe”? Ba da!

Ce înseamnă poet canonic? Grea întrebare! Mai degrabă aș răspunde la întrebarea ce nu este. Nu este opera unui singur critic, oricâtă autoritate ar avea.

Închei cu *un vis* al eseistului Vianu Mureșan (ar fi trebuit să figureze în juriul celor 35), vis care este și al meu: criticul să fie independent, să depindă numai de carte.

RADU CIOBANU

Pe literatura română nu poate pune nimeni „stăpânire”, n-au reușit nici comuniștii, oricât s-au străduit

1. Da, de ce n-am comenta? Cred că acesta a fost și scopul inițiatorilor, să stârnească „vâlvă mare”, ceea ce au și reușit. Dar de ce am comenta? Nu e decât pierdere de vreme. Sacrilegiu? Glumiți. Listele de genul acesta n-au alt efect decât acela de a stârni resentimente, animozități, dezuniri. În urmă cu câteva luni, poate anul trecut, într-unul din textele de susținere, justificare și promovare a acestei nefericite inițiative, se recomanda Ministerului Educației, autorilor de manuale, bibliotecarilor, librarilor să se orienteze în activitatea lor după aceste „liste canonice”. Folosesc pluralul, deoarece există și o listă a prozatorilor și, liste de acest tip, chiar în filialele U.S. Cred că aceasta e blasfemia. Adică să revenim la directive în artă, să instituim un fel de monopol, să decidem cine e de luat în seamă și cine nu. Se pare că inițiatorul acestei campanii ar fi domnul Nicolae Manolescu, pentru care, altfel, păstrez toată considerația. Dar fie-mi iertat dacă gândesc că (de e adevărat, nu poate fi decât regretabil), la o vârstă cum e a noastră, domnia sa a abandonat preocupările literare, care i-au adus de-o viață o respectată și redutabilă notorietate, și s-a dedicat politicii literare, care, cum se vede, adâncește dezbinarea „breslei” și oferă noi prilejuri de atacuri umorale împotriva Uniunii Scriitorilor din partea unora care atât așteaptă. Cui folosește? Vorba multă, sărăcia omului...

2. Bineînțeles că nu sunt și nu puteau să fie, cum să-i aliniezi și cu ce cântar să-i evaluezi? Sunt un fel de oaste de strânsură, și mă întreb dacă cei ce i-au strâns vor fi fost ei înșiși de aceeași valoare și după ce criterii o vor fi făcut? Înșiși acești jurați sau ce-or fi s-au constituit ca atare prin a figura tot pe o „listă” în care au parvenit, ca ultim criteriu, tot prin relații, prietenii.

3. În primul rând, trebuie să recunosc că acest cuvânt, „canónic”, mi-e nesuferit, întrucât derivă din „canon”. Și luați aminte că în definițiile din absolut toate dicționarele, el implică și ideea de obstrucție, constrângere, încadrare, regulă. Ceea ce e incompatibil cu arta. Arta e singurul teritoriu cu adevărat liber al lumii, iar artistul n-are a se încadra, nici a primi indicații și nici a da socoteală decât propriilor credințe și convingeri.

Ce vrea să zică atunci „scriitor canonic”? Nu pot să înțeleg această sintagmă decât ca referindu-se la scriitorii pe care nimic n-a putut și nu-i va putea clinti din loja de onoare pe care o ocupă în mentalul colectiv al unei lumi cultivate. Pe Blaga au reușit să-l dea afară doar scriptic și temporar. El a rămas însă la locul lui, pentru că l-au impus acolo, nu vreo listă, ci timpul și propria valoare, și nimic nu-l va putea disloca, orice năpastă ar mai veni. Ca și atâția alții fără de care nu ne-am mai putea imagina literatura română. Dar ca să fii „canónic” în această accepțiune, trebuie să fii răposat. Pentru noi, cei încă în viață, sintagma n-are sens. Noi se cade să ne vedem de scrierile noastre, să fim smeriți, în sensul de a ne cunoaște limitele, să ne știm bucura de orice carte frumoasă scrisă de Celălalt și să ne lăsăm așezați într-o ierarhie decisă de timp și de propria valoare, atâta cât va fi fiind, și nicidecum de „liste”. Orice forțare a ierarhiilor e sortită eșecului. Vezi cazul A. Toma, ajuns la un moment dat primul „pe listă”, pentru ca acum... care Toma?! Precum limba, literatura e un organism viu care se așază de la sine, în timp, avându-și propriile rânduieli care ignoră listele. Clasamentele merg în sport, dar sunt inadecvate în artă, unde avem de-a face cu individualități-unicate, definite de spirit, nu de mușchi.

4. Cuprinde, sigur că da, e inerent să se ajungă aici, orice listă fiind imposibil de alcătuit exclusiv pe criteriul axiologic și de sustras subiectivităților celor ce-o alcătuiesc. Dar, scuzați-mă, după ce mi-am făcut acum cunoscută părerea asupra canonului, m-aș contrazice dacă m-aș apuca să numesc noi „poeți canonici” sau intruși printre „canonici”.

5. Pe literatura română nu poate pune nimeni „stăpânire”, n-au reușit nici comuniștii, oricât s-au străduit. Iar cei de peste douăzeci de ani sper să aibă preocupări mai serioase decât a înșira liste și suficient umor ca să privească episodul de azi ca pe o bizarerie.

6. Vânare de vânt. Toate-s o apă și-un pământ.

LILIANA RUS

Locuim în poezie, dar venim din direcții diferite

1. Putem să comentăm această listă canonică, nu cred că cei care au alcătuit-o interzic acest lucru. Dar o listă canonică rămâne doar o listă (putem sau nu să fim de acord cu ea), nu este o piatră tombală de neclintit. Când

este vorba de poezie, greu se poate discuta obiectiv. Poezia nu se măsoară, nu poţi să cântăreşti taina ei, facerea... Este ca şi cum ai încerca să măsori rugăciunea. Poeziei nu-i pasă de liste, explozia ei interioară te mişcă sau nu. Credeţi că trandafirului îi pasă dacă miresmele sale trec prin probele laboratoarelor care-i evaluează notele florale? El înfloreşte nestingherit. Ce bucurie poate să aibă un poet care se află pe o listă (importantă mai mult pentru critica şi istoria literară)?... Poate una de-o clipă, incomparabilă cu bucuria scrisului şi mai ales cu aceea a trăitului în poezie. Nu cred că o listă în care nu exişti reprezintă un fault. Un poet conştient de valoarea sa nu are nevoie de liste, de ierarhii. Poate că ierarhizările sunt necesare criticilor, teoreticienilor, comentatorilor şi istoricilor literari, care au, în mod natural, doza lor de subiectivism, au gusturi personale, poate limite fireşti, legate de obstacolul sensibilităţii. Bacovia rămâne Bacovia chiar dacă nu ar fi fost prins în lista canonică. Dacă nu ar fi fost predat în şcoli, tot ar fi fost descoperit şi, cu atât mai mult, preţuit.

Cel pentru care se scrie poezie (receptorul/ publicul) nu consultă listele canonice. Ideea este să găseşti calea spre el. Sunt platforme literare unde se poate citi poezie bună (producţii ale unor autori cunoscuţi, clasicizaţi, dar şi ale unor necunoscuţi). Sunt atâtea posibilităţi de a interacţiona cu produse culturale extrem de bune. Totul este să nu tăiem canalele, să nu rămânem închişi în cochilie.

Extrapolând, nu toţi scriitorii care au primit Nobelul sunt apreciaţi de cititori şi de critici. Au rămas (şi poate vor rămâne) pe dinafară autori mari, incomparabil mai buni decât cei „nobelizaţi". Ei scriu mai departe, pentru că asta este menirea lor. Întâlnirea cu publicul cititor este mult mai importantă decât orice premiu. Să fii citit, înţeles, trăit, să-ţi fie cărţile aşteptate cu sufletul la gură, asta este povestea!

2. Într-un fel, am răspuns mai sus acestei întrebări. Sunt critici şi critici... Au puncte de vedere diferite. Nu pot fi în totalitate obiectivi, nici nu au cum să fie. Poate doar criticii care sunt, înainte de toate, creatori. Putem să ne punem întrebări, dar mai important este să găsim calea să funcţionăm firesc. Cred că un poet, în afara talentului şi acumulărilor sale estetice, are nevoie de mai mult, poate şi de o inteligenţă tactic-strategică.

3. Dincolo de orice canon (el oricum se modifică în timp), poezia are sunetul ei. Dacă nu îl simţi, dacă nu te afli în miezul lui, dacă nu reuşeşti să-l trimiţi în lume aşa cum l-ai trăit, la ce bun canonul?... Mă gândesc acum la poezia care trăieşte/respiră undeva în oceanul uriaş al prozei. Ce facem cu ea? În ce canon să o cuprindem? Frumuseţea ei este egală cu surpriza descoperirii într-un spaţiu literar neaşteptat.

4. În lista canonică sunt şi poeţi pe care nu i-am citit (Alexandru Miran, Horia Stamatu), sau alţii care nu au ajuns la mine, pentru că nu avem afinităţi (sunt limite sau gusturi personale la mijloc). Nu pot judeca. Am citit poeţi care scriu o poezie „perfect canonică", poate fără cusur pentru critică, dar lipsită de mister, de emoţie, aşa cum le percep eu. Poate de vină sunt lecturile mele libere, expansioniste, care mă zguduie realmente. Locuim în poezie, dar venim din direcţii diferite. Îmi plac minţile încăpătoare, cuprinzătoare, am nevoie să simt, dincolo de talent, dincolo de măiestrie, o mare şi profundă cunoaştere. Trec în alt spaţiu al artelor şi spun (mereu spun) că o voce mică, o voce care nu cuprinde multe octave, poate să spună infinit mai mult decât o voce de mare întindere, tocmai pentru faptul că ştie să plonjeze în vis, şi nu să-ţi descopere performanţe tehnice.

În lista canonică mă bucur că găsesc şi poeţi pe care îi citesc cu plăcere: Virgil Mazilescu, Leonid Dimov, Ştefan Augustin Doinaş, Traian T. Coşovei, Mariana Marin, Cristian Popescu, Nora Iuga, Ileana Mălăncioiu...

5. Criticii care au acum 35-40 de ani vor renunţa la listă, sau vor face alta (?...). Nu cred că vor trece 20 de ani. Totul se mişcă mult mai repede, aşadar poezia şi percepţia ei critică vor parcurge un altfel de context.

6. După cum se subînţelege din răspunsurile pe care le-am dat, lista sau topurile (sună ciudat, *topurile* sunt pentru şlagăre – cred) vor fi un prilej de discuţii, benefice sau nu, care la un moment dat se vor consuma. Sigur că fiecare generaţie are o listă alternativă, publicată sau nu. Această mişcare a listelor, cu preferinţele momentului, va naşte noi şi noi discuţii. Mai importantă decât orice este energia creatoare, care nu ţine cont de nimic.

GEORGE LÂNĂ

Nu lista canonică trebuia întocmită, ci Lista celor 100 de poeţi români performanţi

1. Sigur că putem comenta *Lista canonică* oferită de Uniunea Scriitorilor, deşi cu adevărat necesară şi importantă ar fi fost *Lista celor 100 de poeţi români performanţi din cei 100 de ani dintre 1918 - 2018.*

2. Sunt de acord că între cei 35 critici, istorici literari şi poeţi desemnaţi de *Nicolae Manolescu* să întocmească lista celor 100 de poeţi canonici români există şi meseriaşi de mare valoare. În schimb, nu consider că toţi „judecătorii" trebuie să fie de aceeaşi valoare cu cei „judecaţi". Şi asta pentru că judecarea poate fi una corectă şi în cazul evaluatorilor cu performanţe ceva mai scăzute, dacă sunt îndeplinite trei condiţii: a) există criterii clare de analiză comparativă;

b) „judecătorii” sunt dublaţi de moralitate; c) sunt îndeplinite condiţiile de la a) şi b).

3. Întrucât poezia are anumite canoane, iar respectarea lor intră în chiar statutul poetului, **un poet canonic nu înseamnă mare lucru**. Fie că scrie în prozodie clasică (cu ritm muzical, exterior, şi cu rime), fie că se slujeşte de versul liber (cu ritm interior, mai subtil), poetul trebuie să respecte canoanele specifice fiecărui tip de demers liric. Aşadar, indiferent ce cale alege, poetul care se respectă este întotdeauna canonic. Tocmai din acest motiv, apreciez că **nu lista canonică trebuia întocmită**, **ci necesară şi binevenită ar fi fost Lista celor 100 de poeţi români performanţi din cei 100 de ani cuprinşi între 1918 - 2018.**

Răspunzând la întrebare, precizez că toţi cei din lista canonică sunt poeţi canonici, însă din punctul de vedere al performanţei, topul/clasamentul avansat are vicii majore. Fie şi numai pentru că pe lista canonică nu sunt admişi poeţii tineri, deşi unii dintre ei au valoare şi, se ştie, valoarea nu are întotdeauna legătură cu vârsta.

4. Mă voi rezuma la patru exemple de poeţi care nu au ce căuta pe o listă valorică: **Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, M. R. Paraschivescu** şi **George Călinescu**. Şi, în contrapartidă, la alţi patru poeţi, întâmplător bănăţeni, care, deşi, în opinia mea, fac servicii poeziei române, nu sunt pomeniţi: **Ion Monoran, Ion Chichere, George Suru** şi **Costel Stancu**. Atrag însă atenţia că într-una din cele două situaţii se află alţi peste douăzeci de poeţi, ceea ce este de condamnat.

Am fi fost scutiţi de o bună parte a discuţiilor provocate de lista canonică, dacă stabilirea acestui top ar fi fost gândită. Şi, categoric, am fi identificat cu mult mai exact valoarea celor „judecaţi”, dacă ar fi fost stabilite câteva criterii fixe, care să permită o judecare obiectivă a valorii poeziei fiecăruia dintre cei ce urmau să intre pe listă.

Din punctul meu de vedere, există patru criterii ce nu pot fi ocolite şi care permit analizarea performanţei poetice din patru perspective absolut obligatorii: ideatică, a sensibilităţii (calitatea şi veridicitatea emoţiei), a elementelor de noutate aduse de poet şi a capacităţii sale de a modifica sensibilitatea românilor (un studiu pe cel puţin două generaţii de cititori). Ca exempu, dintr-un total de 100% - ideatica primeşte 35%, sensibilitatea - 40%, noutatea - 15% şi capacitatea de a modifica sensibilitatea românilor - 10% (deoarece este foarte rară şi este prezentă doar la poeţii uriaşi ai acestei ţări).

În al doilea rând, apreciez că trebuiau întocmite două liste valorice: cea a criticilor şi istoricilor literari şi cea a poeţilor, pentru că, se ştie, gusturile celor două categorii diferă, uneori chiar substanţial. Şi abia după aceea - în urma unor negocieri cu argumente clare - urmează elaborarea unei singure liste valorice.

5. Nedreptăţiţi, poeţii şi criticii Generaţiei 2000 îşi vor satisface, la vreme, ambiţurile de generaţie şi, implicit, personale. Neavând de la cine să înveţe lecţia obiectivităţii şi a rigorii, dar şi avantajele pe care le aduc, ei îşi vor lua, cu siguranţă, revanşa, şi vor scoate de urechi poeţii Generaţiei ‘80 (şi nu numai) de pe listele pe care aceştia s-au autoinclus. În această situaţie, nu poţi să nu te întrebi *cui foloseşte Lista canonică a US? Iar răspunsul este dureros de simplu. Nimănui! Din ...şpe motive.*

Înainte de a da verde pentru întocmirea unor asemenea liste, Uniunea Scriitorilor ar trebui să se dovedească mamă bună şi nediscriminatoare faţă de toţi membrii săi de valoare. Altfel spus, să nu lase deoparte, indiferent din ce considerente, în echipa de „judecători”, critici şi istorici literari importanţi, cum ar fi: **Gheorghe Grigurcu, Eugen Simion, Mircea Martin, Lucian Chişu, Cornel Ungureanu, Alexandru Ruja, dar şi o serie de poeţi valoroşi**. Importante, de asemenea, sunt şi criteriile după care aceştia urmează să „judece” valoarea celor din listă.

6. Fără rigoare la toate capitolele, care ar putea să diminueze obiectivitatea unui asemenea demers, lista demonstrează că Uniunea este activă, însă superficială într-o chestiune extrem de delicată cum este întocmirea Listei valorice a celor 100 de poeţi români din 100 de ani cuprinşi în intervalul 1918-2018.

Trist este că, în forma sa ultimă, ciudata listă naşte ideea că poate fi un mijloc de manipulare. Se prea poate, însă eu apreciez că - prin ea - Uniunea Scriitorilor îşi justifică, mai degrabă, activitatea şi grija faţă de destinul poeziei române şi faţă de o parte a poeţilor în viaţă. În timp ce, deliberat, o bună parte din poeţii de valoare sunt lăsaţi, cu seninătate, pe tuşă, ceea ce nu este corect.

Timişoara, 12 octombrie 2019

PAULINA POPA

Obiectivitatea este, în cazul de faţă, ca şi în multe alte cazuri, *subiectivă*

Trăim de ceva timp sub obsesia clasificărilor, a topurilor, a podiumurilor.

Ca o aducere aminte, ca o „laudă poeziei române”, ca o marcare a Centenarului, *România literară* publică în *nr. 16/2019* o listă canonică a poeziei române, o listă care a stârnit multe controverse, ceea ce face ca, prin înseşi discuţiile „pro şi contra”, lista canonică să rămână în istorie. S-a scris şi se scrie laudativ, dacă cei care scriu sunt pe listă, ori s-a scris şi se scrie contra, dacă cei care scriu nu sunt pe listă. *Obiectivitatea* este, în cazul de faţă, ca şi în multe alte cazuri, *subiectivă*. Dacă s-a dorit un fel de 100 de poeţi pentru România, lista nu poate fi discutabilă atâta vreme cât cei care au contribuit la alcătuirea ei nu sunt incluşi în totalitate în această listă.

O gravă problemă a noastră este că se trăiește sub imperiul unei neasumări a propriilor concepte, a propriilor convingeri.

Termenul de canon a fost inventat de creştini (ideea apare în iudaism), datând probabil de la sfârșitul secolului al II-lea, cu trimitere doar la textele biblice, extinzându-se apoi în alte domenii. (***CANÓN,*** *canoane, s. n.* ***1.*** *Lege sau regulă bisericească; Regulă de purtare, normă morală.* ***2.*** *Pedeapsă dată la călcarea unei reguli bisericești.* ***3.*** *(În artă și literatură) Regulă făcînd parte dintr-un ansamblu de procedee artistice obligatorii într-o epocă dată.* ***4.*** *Compoziție muzicală în care două sau mai multe voci, intrînd succesiv, execută împreună aceeași melodie. Canon pe patru voci; Cîntare bisericească. www.dexonlinne.ro)* Despre CANONUL LITERAR se discută tot mai mult în ultima vreme, chiar dacă terminologia este mai veche. Într-o literatură care îl are pe Eminescu se cerea și un asemenea „canon". Dacă va mai fi valid peste 20 sau mai mulți ani, e de discutat.

35 de critici și poeți de azi sunt chemați să „canonizeze". Mulți poeți admirabili care au răspuns anchetei nu se regăsesc în listă, și e normal, așa cum normal este să apreciem efortul de a alcătui un suport pentru literatura română.

Nu vă speriați de canoane! O canonizare are nevoie de minți luminate care o asumă. Are nevoie de responsabilitate, de cunoaștere. Între cei 35 sunt cronicari de marcă, și numărul ar fi putut fi mai mare. Complexitatea ar fi putut fi eliminată, dacă jaloanele ar fi fost mutate la un număr mai mare de poeți. E de înțeles și faptul că trebuia marcat, așa cum am menționat, Centenarul: 100 de poeți - 100 de ani.

Avem un postament pe care se poate construi poate o viitoare (de exemplu) „LISTĂ CANONICĂ A POEZIEI ROMÂNE RELIGIOASE", marcând aceeași perioadă istorică, etc.

FLORENTINA DALIAN

Cine are nevoie de topuri? În fața miracolului poeziei te cutremuri și atât

1. Desigur că este legitim, orice acțiune, inclusiv în plan literar, poate fi supusă comentariilor.

2. Mi-ar plăcea să am un răspuns la această întrebare, însă nu este de competența mea să evaluez evaluatorii. În optimismul care mă caracterizează, pot doar să nădăjduiesc faptul că toți au avut valoarea cerută de o astfel de selecție și că, mai ales, au fost de bună-credință. Mi-ar fi plăcut, totuși, ca printre ei să-l văd și pe domnul profesor universitar doctor Adrian Dinu Rachieru.

3. Termenul „canonici" mi se pare un pic forțat, aș fi spus mai degrabă „reprezentativi". Însă, desigur, prin „poet canonic" înțelegem, în context, un poet a cărui operă contează, care poate fi considerată drept model sau chiar capodoperă. Cât despre cei 100, citind și recitind lista, aș aprecia că 70-80% dintre ei pot sta oricând pe o listă de poeți recomandați spre lectură. Doresc să fac mențiunea că toate răspunsurile pe care le dau la această anchetă se bazează strict pe gustul meu literar și pe cunoștințele mele în domeniu (atâtea câte sunt), fără a avea pretenția unui punct de vedere profesionist.

4. Sunt câțiva din a căror operă nu am citit sau nu am citit suficient. Asupra acelora nici măcar nu mă pot pronunța. Deci prefer să nu spun cine este în plus. Aș fi preferat să văd separat o listă cu poeții contemporani reprezentativi, întrucât din lista actuală sunt doar câțiva, și cu siguranță ar fi fost de preferat să mai fie și alții. Pe această listă aș fi văzut și nume ca: Nicolae Dabija, Rodian Drăgoi, Virgil Diaconu, Lucian Mănăilescu, Ion Roșioru, Adrian Suciu și alții/ altele, desigur, dar mă limitez, din motive de spațiu. În orice caz, mi se pare cel puțin ciudat ca un nume să se regăsească atât în listă, cât și printre cei care au stabilit-o.

5. Poate că jumătate se va mai păstra. Dar poate nu. Asta depinde de cei care o vor întocmi. Și, până la urmă, contează?

6. Nu este nici mai bună, nici mai rea. Este așa cum este. În primul rând, inutilă. Cine are nevoie de topuri? În fața miracolului poeziei te cutremuri și atât. Poate să te sensibilizeze până la răscolirea ființei un vers, o strofă sau o poezie. Și poate că autorul acelui vers, acelei strofe sau poezii să nu mai fi scris nimic memorabil. El nu va putea intra niciodată într-o listă a poeților canonici, dar pentru mine, cititor, contează starea pe care mi-o conferă versul cu pricina. Dacă ar fi să căutăm, totuși, o anume utilitate a acestei liste, aceea ar fi, cred, pentru orientarea lecturii celor mai puțin avizați într-ale literaturii (poeziei, în cazul de față), cu condiția ca această listă să fie actualizată la fiecare trei ani, iar evaluarea să fie făcută, de preferat, de către jurii diferite.

Slobozia, 28 octombrie 2019

Constantin STANCU - 65

Poeme din prezentul continuu

Prezentul din prezent

Ei stau în prezentul acesta din prezent
ca-ntr-un Templu,
nu au trecut, memoria le-a curs printre degete
ca o apă de izvor în muntele virtual din fața lor.

Nu au viitor, stau împotriva curentului
care vine din viitor spre trecut pe șenile,
aproape îi strivește,
dar ei nu mai pot ieși din acest prezent de aur
din prezent.

Prezentul va fi înconjurat de șapte ori
de cântăreții Templului,
de violoniștii aflați pe acoperișul viitorului,
apoi zidurile se vor prăbuși în aplauzele celor absenți.

Vom auzi glasul lui Homer
când își va prezenta narațiunile,
va fi simplu, Templul se va destrăma în ziua a șaptea.
Vom vedea barbarii ridicându-se dintre resturile
acestui prezent
în care stau captivi oamenii, copacii,
animalele de companie,
plantele de cameră și leii pregătiți de mult
pentru arena cu lei –

va fi un prezent fără de prezent!

Mai tineri cu un univers

Vom ajunge acolo și vom fi mai tineri cu un univers,
poate ne vom regăsi în cuvintele spuse cândva
de părinți.
Vom călători, vom înainta spre
materia moale a gândului și ne vom întâlni
cu adevărat –
eu de o parte a lumii, tu din partea nevăzută,
ne vom săruta și atunci toți oamenii își vor regăsi
aripile pierdute la facerea lumii.

Atât mai spun, un semn vine de departe,
un chip se încheagă din întunecate lumini...

Când greierul se spovedește

Trăiesc, iată, prin pofta pe care o am
pentru o roșie coaptă,
cu gust bun, furat din miezul lunii august,
acolo vara și-a lăsat narațiunile și icoanele.

Trăiesc o mie de vieți secrete, pe care nu le cunoașteți,
un greier se spovedește seară de seară în grădină,
și eu nu pot ierta așa cum o face el în fața lunii.

Stau împietrit într-un cântec de sticlă și
reflectez la oamenii cu pumnale albe în mâini.

Oricât încercați, nu mă puteți omorî până la capăt,
toate au o limită invizibilă pentru voi,
trăiesc prin miturile mele provinciale,
am alături o manetă de argint care pune în mișcare
lumea în fiecare dimineață...

La o pizza cu Sfântul Ilie Tiș-bitul

E vară și atât de cald încât icoanele ies din iarba verde
cu generozitate.
Aștept să vină ploaia aceea dezlănțuită ca un portavion
pregătit să cucerească lumea de pe mare,
cu toate ritualurile tricotate
în măruntaiele lui metalice.
Poate se va ivi fulgerul ultim, greu de prins,
pentru a-ți face un „selfie” care să șocheze îngerii
din lumea de apoi.
Ilie cel Bătrân ne caută, bate din poartă în poartă
pe o stradă de aur
și ne spune că nu vom mai avea *Internet*
timp de trei ani,
numai după rugăciunea lui,
că în loc de pizza vom servi lăcuste prăjite
la soarele pur al pustiului.
Prietenul meu, care este inginer de sisteme inteligente,
mă asigură că a fost pregătit virusul perfect
care poate să blocheze rugăciunile sfinților
din zilele de pe urmă.

Totul a fost frumos și înălțător
până când am auzit susurul
acela blând și subțire, ca un zgomot de fond
al universului
în expansiune sau în colaps...
Așa ne-am izbit de realitatea cea mai crudă:
fulgerul ne unea cu un cer încărcat
de *terabytes* argintii...

P.Y. CHIA
GÂNDIREA LUI QOHELETH

(urmare din nr. trecut)

Această interpretare este susţinută de Barton, care a scris: „Omul nu va cugeta la scurtimea vieţii dacă este plină de bucurii". (47) Dar Gordin nu este de acord şi argumentează că afirmaţia „bucuria amorţeşte sensibilitatea omului la scurtimea vieţii este, desigur, o idee cât se poate de sănătoasă, dar nu mai apare în altă parte în carte. Qoheleth nu priveşte viaţa ca pe un drog, ci ca pe împlinirea voii lui Dumnezeu". (48) Pentru a-l contrazice pe Gordin nu trebuie să considerăm bucuria ca pe un drog, deoarece atunci când un om este fericit, ar putea fi un instinct natural sau o reacţie să nu-şi amintească poate realitatea absurdă a vieţii, în special când ea este plină de bucurie. În plus, neamintirea unor lucruri din trecut nu este o idee străină de gândirea lui Qoheleth (1:11; 2:16, 9:15). Dacă a ne bucura de viaţă înseamnă să facem voia lui Dumnezeu, consecinţa bucuriei-neamintirea „zilelor vieţii noastre" poate fi, de asemenea, privită ca împlinirea voii lui Dumnezeu. Care sunt „zilele vieţii cuiva" pe care nu şi le va aminti când are inima plină de bucurie? Sunt patru posibilităţi: 1) pur şi simplu toate zilele, fiecare zi a vieţii cuiva (cf. 5:17); 2) toate zilele pline de bucurie; 3) toate zilele rele, absurditatea vieţii (cf. 9:9); şi 4) zilele morţii sau vieţii de apoi (11:8, 12:1). Opţiunea 1) ar sugera că motivul neamintirii niciunei zile a vieţii cuiva este că viaţa îi este plină de bucurie. Aceasta sună a hedonism, iar bucuria funcţionează ca un halucinogen. Opţiunea 2) ar sugera sensul că deoarece un om este plin de bucurie, el nu-şi va aminti zilele pline de bucurie ale vieţii sale. Această urmare n-are sens. Astfel, deşi opţiunile 1) şi 2) constituie interpretări probabile, ele nu prea au logică în cadrul gândirii lui Qoheleth. Opţiunea 4) ar sugera sensul că un om nu-şi aminteşte de zilele morţii, deoarece viaţa lui este plină de bucurie. Nici această interpretare nu e prea logică în contextul paragrafului 5:19 şi poate constitui şi o contradicţie a paragrafului 9:10, deoarece Qoheleth afirmă în el că toate activităţile încetează în Şeol şi că, în consecinţă, un om nu are ce să nu-şi amintească dacă paragraful 5:19 este interpretat astfel. Opţiunea 4) se confruntă şi cu riscul de a intra în contradicţie cu „zilele de întuneric" din paragraful 11:8, dacă este corect interpretat ca zilele morţii, aspect care va fi analizat în continuare. Dacă aceste presupuneri sunt corecte, ele lasă opţiunea 3) ca alternativa cea mai probabilă. Astfel, paragraful 5:19 poate fi înţeles în sensul că motivul pentru care Dumnezeu oferă bucurie este că atunci când un om este bucuros, el nu-şi va aminti zilele rele ale vieţii. Aceasta vine în perfectă concordanţă cu conceptul lui Qoheleth de „hebel", că viaţa este plină de absurdităţi şi că, în consecinţă, cel mai înţelept lucru pe care trebuie să-l facă un om este să se bucure de viaţă ca de un dar divin şi să uite de absurdităţile ei.

Să revenim la paragraful 11:8: „Astfel, chiar dacă anii omului vor fi sumedenie, omul să se bucure de toţi, aducându-şi aminte de zilele de întuneric, căci multe vor fi" (Trad. Gala Galaction), ceea ce pare să contrazică paragraful 5:19. Paragrafele 5:19 şi 11:8 sunt singurele locuri din carte în care bucuria şi amintirea coexistă ca teme gemene. În ambele versete, Qoheleth dă acelaşi sfat de a ne bucura de viaţă, cu excepţia paragrafului 5:19, în care sfatul este urmat de: „Fiindcă el nu se gândeşte prea mult la zilele vieţii sale", în timp ce paragraful 11:8 continuă cu „aducându-şi aminte de zilele de întuneric". Dezlegarea acestei enigme se află în interpretarea sintagmei „zilele de întuneric" şi relaţia sa cu paragraful 9:10. Dacă „zilele de întuneric" se referă la zilele morţii (cf. 12:1), atunci Qoheleth afirmă în paragraful 11:8 că motivul pentru care omul trebuie să se bucure de viaţă este deoarece „zilele de întuneric", moartea sunt iminente (cf. 12:1-7). Omul n-ar trebui să uite că viaţa aceasta este scurtă şi că toate activităţile încetează în Şeol (9:10). Această interpretare este susţinută de paragraful 9:10, în care se spune că deoarece toate activităţile încetează în Şeol, omul ar trebui să preţuiască şi să se bucure de zilele numărate ale vieţii prezente. Totuşi, dacă „zilele de întuneric" din paragraful 11:8 se referă la aspectele rele şi absurde, atunci nu numai că nu se potrivesc în contextul său (11:7/12:7), ci se mai lovesc şi de dificultatea de a contrazice sensul sintagmei „zilele vieţii sale" din paragraful 5:19, aşa cum se sugerează mai sus. Astfel, sintagma „zilele vieţii sale" din paragraful 5:19 este cel mai bine interpretată drept zilele rele sau aspectele absurde ale vieţii.

Pentru a rezuma cele de mai sus, se poate spune că în gândirea lui Qoheleth, motivele de a ne bucura de viaţă sunt următoarele: 1) bucurându-ne de viaţă, facem voia lui Dumnezeu (9:7); 2) lipsa bucuriei din viaţă o face nedemnă de a fi trăită (16:2 şi urm.); 3) viaţa este scurtă şi moartea iminentă, şi toate activităţile vor înceta în Şeol (9:10, 11:8 şi urm.); 4) intenţia lui Dumnezeu este ca, oferindu-ne bucurie, să nu ne amintim de zilele rele şi de absurdităţile vieţii (5:19). În ciuda tuturor acestor motive de a ne bucura de viaţă, Qoheleth în niciun caz nu promovează hedonismul. Un avertisment final se adaugă conceptului său de bucurie, eliminând accentul pus pe importanţa de a ne bucura de viaţă.

4. Avertisment pentru cel ce se bucură

Qoheleth introduce subtil un avertisment în pasajul final despre bucurie, pentru a-și modera îndemnul și porunca de ne bucura de viață din pasajul 11:9. Avertismentul apare la locul și momentul potrivite, pentru a nu crea confuzie privind importanța ideii de a ne bucura de viață, așa cum a fost prezentată anterior: „dar să știi că pentru toate acestea Dumnezeu aduce-te-va la judecată”. Acest motiv al judecății este în concordanță cu epilogul din paragraful 12:14 și cu conceptul fundamental că Dumnezeu este o zeitate suverană în gândirea lui Qoheleth. Deși judecata n-a format niciodată o temă completă în gândirea lui Qoheleth, ea apare în ultimul pasaj (11:7-12:1) și primul pasaj (2:24-26) despre bucurie, și, de asemenea, strecurat indirect în pasajul 3:14b, care leagă „teama de Dumnezeu” de bucurie. În pasajul 2:26, primul dintre pasajele despre bucurie, lipsa bucuriei este privită ca o pedeapsă a lui Dumnezeu asupra „păcătosului”. Este esențial și potrivit pentru Qoheleth, în ultimul său pasaj despre bucurie (11:7-12:1), să amintească cititorilor săi de avertismentul dat chiar în primul pasaj despre bucurie.

Totuși, deși în pasajul 2:26, pedeapsa lui Dumnezeu asupra „păcătosului” constă în a-l lipsi pe acesta de bucuria roadelor pe care le-a strâns, nu este sigur care va fi pedeapsa lui Dumnezeu în pasajul 11:9. Este clar că Dumnezeu îl va judeca pe om pentru „toate aceste lucruri”, precum „mersul în căile inimii sale și după povața ochilor săi”. (Trad. Gala Galaction). Cum și de ce judecă Dumnezeu „căile” cuiva și „povața ochilor săi” nu este clar aici. Dar conform pasajului 2:26, este probabil că pedeapsa care va fi aplicată, dacă omul va fi găsit vinovat, va consta în împiedicarea sa de a se bucura de viață, dacă Dumnezeu îi cântărește „căile” și „povața ochilor săi” (3:17) destul de repede (8:11). (49)

Rezumat

Cu avertismentul unei posibile pedepse în ultimul pasaj despre bucurie (11:7-12:1), urmarea primului (2:24-26), Qoheleth își încheie meditația despre bucuria vieții. Nicăieri nu este subordonat acest concept despre bucurie unei teme mai cuprinzătoare. Conform gândirii lui Qoheleth, sursa supremă de bucurie este Dumnezeu, dar este adesea legată mai strâns de sursa imediată de bucurie, precum bogăția și „partea” din munca sa. Deși lipsa bucuriei poate fi privită ca o pedeapsă divină a păcătosului, lipsa de interes din partea oamenilor de a se bucura de viață poate fi, de asemenea, răspunzătoare pentru aceasta. Totuși, o viață lungă și lipsită de bucurii este considerată de Qoheleth ca deșartă și nedemnă de a fi trăită. Astfel, îndemnul de a ne bucura de viață este esențial în gândirea lui Qoheleth, iar el privește viața, în special una plină de bucurii, ca pe un dar de la Dumnezeu. Îndemnul lui Qoheleth de a ne bucura de viață este atât de imperativ, încât el ne cere să ne amintim durata și absurditatea vieții de apoi, astfel încât să prețuim și să ne bucurăm de viața prezentă. Pentru a diferenția îndemnul său de a ne bucura de viață de vreo formă de hedonism, Qoheleth își moderează conceptul de bucurie cu un avertisment că Dumnezeu va judeca toate acțiunile omului. Ținând cont de această pedeapsă divină iminentă, omul este îndemnat să nu permită deșertăciunilor să-l abată de la scopul său - acela de a se bucura de viață.

5. Legătura dintre „hebel” și bucurie în concepția lui Qoheleth

Deci care este legătura dintre „hebel” („deșertăciune”) și bucurie? Care este legătura dintre ele, ca să formeze structura duală a gândirii lui Qoheleth?

Deși nu prea există dezacorduri cu privire la locul central al temei „hebel” (deșertăciune), locul central al temei „bucurie” a provocat oarecari dispute. Un exemplu: J.A. Loader (50) susține că nu există decât o idee fundamentală în carte: proclamarea deșertăciunii (hebel). Pentru el, îndemnul de a ne bucura de viață este subordonat acestei idei fundamentale, deoarece ea apare întotdeauna în legătură cu convingerea lui Qoheleth privind deșertăciunea a tot. De asemenea, pasajele ce conțin îndemnul de „a ne bucura de viață” se referă întotdeauna și la la faptul că Dumnezeu, ca sursă de bucurie, îi poate pune capăt în orice moment. Dar argumentul lui Loader că este singura idee fundamentală din carte este prea sever. Faptul că pasajele cu îndemnul de a ne bucura de viață apar întotdeauna împreună cu pasajele celelalte nu înseamnă neapărat că o idee este subordonată celeilalte: este posibil și ca ele să coexiste, e posibil să fie complementare una alteia. De fapt, o analiză atentă a acestor pasaje și a utilizării lor sugerează că nu se află nici în opoziție reciprocă, nici în contradicție reciprocă. (51) În loc să se contrazică și să se anuleze reciproc, ele se confirmă reciproc ca elemente principale ale vieții omenești, conform concepției lui Qoheleth.

Argumente mai puternice pentru aprecierea celor două concepte ca alcătuind o structură duală pot fi găsite în structura „hebel-bucurie” și „bucurie-hebel”. Qoheleth începe cu structura „hebel-bucurie” (1:2-2:26) și sfârșește cu structura „bucurie-hebel” (11:7-12:8), indicând astfel o semnificație tematică gemelară. Dimpotrivă, Loader interpretează greșit o asemenea structură ca sugerând o subordonare a „bucuriei” față de „deșertăciune”, astfel încât tema „deșertăciunii” cuprinde motivul „bucuriei”. Pasajele care conțin îndemnul de a ne bucura de viață devin tot mai intense, pe măsură ce evoluează cele șapte pasaje despre bucurie. Această idee este susținută de R.N. Whybray, care a remarcat că starea de spirit se modifică până la un ton

imperativ în pasajele 9:7-9a și 11:7-12 (52). După cum a arătat studiul despre conceptul bucuriei, aproape toate cele 17 apariții ale cuvântului „bucurie” (2:1, 2, 10 (2x), 26; 3:12, 22; 4:16; 5; 18, 19; 7:4; 8:15 (2x); 9:7; 10:19; 11:8, 9) au loc într-un context în care se găsește și „hebel”. Dar niciunul din aceste contexte nu indică subordonarea lor reciprocă. De exemplu, atât „hebel”, cât și bucuria apar de două ori în contextul pasajelor 11:7-10, și nu se contrazic, ci se completează reciproc, ca elemente co-existente în viața omenească. Qoheleth susține atât existența bucuriei, cât și a lui „hebel” ca elemente paralele în realitate. El îndeamnă oamenii „să se bucure”, deoarece aceasta este „partea lor” (11:9, 10 cf. 2:10, 3:22), și în același timp, el constată și „absurditatea” din experiențele cotidiene omenești, deși îi îndeamnă pe oameni să nu permită acestei absurdități să submineze scopul vieții - acela de a ne bucura de ea.

Pe tot parcursul cărții, bucuria și hebel (deșertăciunea) stau alături ca două concepte duale în gândirea lui Qoheleth, deși el nu încearcă niciodată să le opună unul altuia. În pasajul 11:7:10 oamenii sunt îndemnați să se bucure de viața prezentă, deoarece moartea e sigură și iminentă (11:8b). Din concepția lui Qoheleth reiese clar că viața lipsită de bucurie este un exemplu de absurditate (4:8; 6:2-6, cf. 11:10). Lipsa bucuriei din viață are diverse cauze, dar numai într-o anumită situație, în care omul nu este interesat de bucurie și de trăirea ei, poate fi bucuria considerată ca fiind cu adevărat absentă din viața cuiva, iar o astfel de viață este privită ca nedemnă de a fi trăită. Cu acumularea zadarnică de bogății și încercările efemere de a dobândi înțelepciunea, Qoheleth a reflectat clar realitatea vieții. Prin conceptul său de bucurie, Qoheleth a răspuns realității absurdității cu o nouă credință în viață. Absența oricăreia dintre ele, hebel sau bucuria, face ca gândirea lui Qoheleth să fie incompletă. Cele două concepte au alcătuit structura de bază a gândirii lui Qoheleth. Toate celelalte teme secundare pot fi analizate în cadrul acestei structuri conceptuale. După cum se va vedea în continuare, analizarea diferitelor teme secundare din gândirea lui Qoheleth este subordonată celor două concepte, iar ele, ca teme secundare, nu formează niciodată o idee independentă, fără legătură cu gândirea lui Qoheleth.

6. Concluzie

Conceptul bucuriei și conceptul de „hebel” formează structura fundamentală a gândirii lui Qoheleth. Ele reflectă înțelegerea din partea sa a realității în care a trăit. Prin această înțelegere, Qoheleth nu alege o perspectivă pesimistă asupra vieții: dimpotrivă, el afirmă clar că cel mai înțelept lucru din viață este să ne bucurăm de ea. Dar, cum Dumnezeu este prima cauză și sursa principală a bucuriei în viață, omul trebuie „să se teamă de Dumnezeu”, știind că Dumnezeu judecă (2:26; 11:9b), și să-și aducă aminte că tot Dumnezeu este cel care dăruiește bucurie și, citându-l pe Qoheleth, „nu se poate să intre în pricină cu Acela care este mai tare decât el” (6:10). (Trad. Gala Galaction).

D. Diferitele teme secundare și legăturile lor cu structura duală a gândirii lui Qoheleth

Există diferite teme importante care sunt secundare față de cele două concepte fundamentale ale gândirii lui Qoheleth. Sunt secundare deoarece sunt temele pe care le explorează Qoheleth pe măsură ce își argumentează opiniile despre „hebel” și bucurie. Din punct de vedere structural, aceste teme secundare sunt subordonate celor două concepte din cadrul structurii gândirii lui Qohelet. În continuare vom prezenta un studiu al legăturii dintre cele două concepte principale și diferitele teme secundare din gândirea lui Qoheleth.

Traducere din limba engleză și note de
Liana ALECU

Note

47) G.A Barton - *„Ecleziastul”,* p. 128.

48) Gordis - *„Koheleth - Omul și lumea lui”*, p. 255.

49) G. Ogden, *Qoheleth,* p. 196, are o sugestie interesantă cu privire la sensul termenului „yitron - profit de durată sau profit dincolo de viața prezentă”. El scrie că „dacă Qoheleth analizează posibilitatea ca «yitron» să se extindă dincolo de limitele vieții prezente, atunci o astfel de viitoare «răsplată» depinde de reacția noastră actuală față de marile daruri și lucrări ale lui Dumnezeu și de dreptatea Lui”. Dar pe Qoheleth nu-l interesează viața de apoi, iar pedeapsa „păcătosului” din paragraful 2:26 prezintă judecata din viața prezentă.

50) J.A. Loader - *Ecleziastul: comentariu practic* (trad. John Vriend; Grand Rapids: William Eerdmans, 1986), p.14. Aceasta este o traducere după ediția olandeză, *Prediker: Een praktische bijbelverklaring,* 1984, care se bazează pe monografia sa anterioară din BZAW 152.

51) R.N. Whybray, în articolul său *Qoheleth - Predicatorul bucuriei* (JSOT 23, 1982), remarcă: „Îmi pare că Qoheleth, fără îndoială a exprimat consecvent opinia că viața omenească este «o îndeletnicire trudnică» (1:13) și că este «deșertăciune». Totuși, el n-a privit această idee ca pe o contradicție a învățăturii sale pozitive, ci ca pe un argument în favoarea ei”.

52) *Ibid.*, p. 8 și urm.

(continuare în nr. viitor)

O creație poetică la confluența cu celelalte valori spirituale

Este aproape imposibil să te referi la poezia lui Theodor Damian fără a aminti că poetul este unul și același cu teologul - preot paroh al Bisericii „Sf. Apostoli Petru și Pavel” din New York - și profesorul de filosofie și etică de la Metropolitan College din aceeași metropolă, pentru că poezia lui este, în cea mai mare parte, una a căutărilor Absolutului, conotat religios și etic-religios ca Dumnezeu, iar filosofic, ca ființă a lumii. Dar și poezia reflexivă, fie aceasta și de dragoste, caută absolutul în tot ceea ce atinge și întâlnește în viață un poet-gânditor. De aceea, reflectând asupra celei mai recente cărți a poetului, apărută la editura Eikon în 2018 și intitulată *Perihoreze* („mişcare de iubie și întrepătrundere a Ipostazelor în interiorul vieții treimice”, cum ne explicitează Cornel

Ungureanu, prefațatorul volumului, termenul care provine din grecescul *perihoresis*), voi căuta Poezia din poeziile autorului, și nu religia sau filosofia, sau etica, deși nu poți să nu te referi și la acestea, pentru că frumosul aparține și sacrului, și viziunii laice asupra lumii și conduitei morale, religioase sau laice, fiind contaminat și de firea și rosturile acestora. De altfel, poetul însuși afirmă că lumea are nevoie de poezie (și) ca mijloc prin care omul pierdut să revină la sine, ceea ce urmăresc și celelalte valori: „O, proza vieții terestre/ însetată de poezie/ de zguduire/ de văpaie cosmică/ singura ce-l poate face pe fiul risipitor/ să-și vină în fire”. El divinizează frumusețea, considerând-o „nemuritoare și sfântă”, numai că se întreabă dacă, în cazul omului căzut în abis, „poate ea să scoată lumea/ din prăpastia asta/ adâncă?” (*Frumusețea este rotundă*), lăsându-ne să înțelegem că este nevoie de o împletire a tuturor valorilor, de o *perihoreză* a lor.

Ca și în unele din celelalte volume de poezie, și în *Perihoreze* simbolul generic care îl semnifică pe Poet este acela al unui *eu călător-căutător* al lumii exterioare și al celei interioare, care discerne în drumul său absolutul din relativ, temeiul din spatele aparențelor, certitudinea de la capătul îndoielilor, pacea de dincolo de neliniști. Așa cum s-a observat și cu prilejul unor volume anterioare, poetul își fixează în universul căutărilor „temele sale deja parte dintr-o mitologie personală: semnul Isar, stânjeneii ca simbol al vederii (iris), apofatice voci” (Vasile Andru, 2017, citat din referințele critice de la finele cărții), fiecare volum centrându-se pe o anumită temă, astfel încât „toată creația lirică a lui Theodor Damian, cuprinsă în volume cu generice inspirate din sensurile biblice ale trăirii: *Lumina cuvântului* (1995), *Dimineața învierii* (1999), *Calea împărăției* (2000), *Rugăciuni în infern* (2000) etc., este marcată de fiorul deslușirii existenței din perspectiva experienței transcendentale...” (Constantin Cubleșan, 2017, citat din referințele menționate). Aș spune că poetul obișnuiește să aleagă drept titlu pentru fiecare din volumele sale de poezii o imagine-simbol, cu rezonanțe teologice, în jurul căreia gravitează majoritatea sau numai o parte a textelor incluse, lăsând impresia unui poet religios, ceea ce în multe poezii și este, dar este cu accent pe poet, prin ardența căutării poetice, ca mijloc de transcendere a aparenței mundane și de trăire și intuire a temeiului ei absolut, divin. Altfel spus, chiar dacă poetul își are credința sa ortodoxă, poezia sa pleacă nu de la credință, pentru a o impune declarativ și cumva didacticist lumii profane, ci de la greșelile, păcatele și necredințele omului de azi, sau chiar de la îndoielile de sine, prin care pune la încercare prezența transcendenței divine, pentru a o regăsi prin fulgerări ale eului dincolo de cunoștințele obișnuite.

În *Perihoreze*, simbolul din titlul volumului semnifică, prin extensiune, nu îmbrățișările din interiorul unității treimice, care creează lumea mundană și coboară în ea, ci, după modelul acestora, multiple alte împletituri și, în speță, pe aceea dintre uman și divin, care se întâmpină reciproc: „Te uiți la icoană”, zice poetul, și „nu știi/ dacă tu te uiți la ea/ sau ea se uită la tine/ dacă tu mergi/ sau ea vine” (*Te uiți*).

Simbolul generic amintit își pune amprenta și pe stilul poetic, care devine original, *damianian*, prin

trecerea insolită de la notațiile despre lumea concret-sensibilă și comportamentul „omenesc, prea omenesc" (Nietzsche) la imaginile care sugerează transcendentul de necuprins sau / și arderile eului trecut prin pustie, pe drumul întâlnirii poruncii și normei divine, neînțelese până atunci.

În primul din cele trei grupaje ale cărții, intitulat atât de simplu, dar și de profund, *Nota bene*, periplul eului este prin excelență interior. Autorul conștientizează de la început, din prima poezie, faptul, de care îl avertizează și pe cititor, că viața pământească se petrece în provizoriu și aleatoriu, că poți să „mergi orb/ din clipă în clipă/ și din eon în eon/până când te trezești lumminat/ în ziua a opta". Prin urmare, precizează că e preferabil ca pe acest drum să „treci prin exegeza de sine", să „înțelegi că nu te poți juca/ cu porunca lui Dumnezeu" și nici evita „o noapte eternă", astfel încât „te iei pe tine cu tine/ până la marginea de sus/a ființei/până acolo unde începe pustia/și treci de hotarul cunoștinței/ până acolo unde înflorește/ în cuvânt/ veșnicia." (*Călătorie în provizoriu*). Celui care a păcătuit prin faptul că i-a luat vecinului nu numai capra, ci și femeia și vatra, poetul îi spune: „Într-o zi însă/ te trezești urmărit/ și alergi printre stele/ printre case/ printre păduri și poieni/ să scapi de omul negru." Şi adaugă: „Simți că a venit judecata/ cauți o scorbură/ un big-bang/ un atom/ să scapi de privirea din urmă/ și de gândul ce tună/ și-ți sfarmă creierii/ și te arde/ până la rădăcine/ Să iubești pe aproapele tău/ ca însuți pe tine" (*Să iubești pe aproapele tău*).

Așadar, poetul susține ascensiunea spre Dumnezeu și cultivarea valorilor moralei creștine nu prin simpla lor proclamare, ci într-o manieră poetică, prin imagini ale omului rătăcit, decăzut, care le reclamă chiasmic pe cele ale căutătorului febril de a se salva și, finalmente, pe cele ale iluminării.

Și despre sine, poetul afirmă confesiv că și-a depășit neliniștile provocate de îndepărtarea de casa părintească, traversând, în primul rând, nu pustiul încărcat de divinitate al Mariei Egipteanca, ci „un deșert de pripas/ ca cel al lui Baudelaire/ unde în fiecare zi/ cobori spre infern", pentru a ajunge să-i opună alt vis iluminant, acela în care „casa tatălui meu" (care poate să fie și Tatăl) este aceea din care nu cazi, ci de care „încă nu te-ai desprins" (*Un alt pustiu*).

O altă ipostază a perihorezei în sens larg, prezentă în primul grupaj, este aceea a interrelației eu-celălalt, căci „unul nu e unul/ decât în doi/ identitatea e o chestie/ de comuniune/ cine ești/ singur n-o poți spune" (*Cine ești*). Această ipostază este ilustrată de poet și prin câteva poezii de dragoste, cu unele minunate imagini, cum sunt: „Eram una/ nu contează/ dacă niciodată/ sau totdeauna" (*Povara iubirii*) sau „Îngerul se vede/ în continuare/ pe fața ta/ nu va dispărea de acolo niciodată/ îngerii nu mor/ așa cum iubirea rămâne în veci/ cum un dor zămislește alt dor" (*Acest cuib*). Iată și altă bijuterie, pe care o citez integral: „Privesc în oglinzile goale/ din palatul de cleștar/ am intrat acolo/ cu picioarele goale/ fără sandale/ pentru sfințenia locului/ pentru a mă purifica/ în rugul aprins și nemistuit/ cum nemistuit este dorul meu/ de trecere/ de unde sunt/ spre nemărginit" (*Dorul meu*).

Poetul intuiește sau își imaginează o serie de corespondențe între macrocosm și microcosm, cum sunt cele între „apele de deasupra/ și cele de dedesubt" sau între stele și om, comparate cu perechile opozitive lăuntru - departe, încotro - undeva (*Dresleuca*). Întrucât resimte întrepătrunderile omului cu lumea sub semnul divinității, în viziunea sa, orice ai face, rămâi prizonier „fie că mergi pe o cale/ deschisă de alții/ sau îți faci singur un drum" (*Totul e captivitate*). Deși „principalu-i că vin/ de la Dumnezeu" și deși nu dezlegi, prin lectură, ce culoare de înger ai, „totuși trebuie să decizi cine ești" (*Descântătoarea*), pentru că „nu poți să mergi/ decât înspre iad/ sau spre paradis" (*Avanti, avanti*).

Secțiunea a doua este intitulată *Ziua a opta*, ceea ce semnifică „ziua eternă a existenței în Împărăția divină" (Theodor Damian, *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*, Eikon, 2016, p. 86). De dorul zilei a opta poetul are de traversat *pustia*, alt laitmotiv al creației sale, sau *vămile pustiei*, cum spunea altădată Ioan Alexandru, adică un spațiu spiritual al transcenderii cunoașterii și cunoștințelor obișnuite și situării în preajma divinității. Întâlnim aici unele poezii admirabile prin densitate ideatico-afectivă și, implicit, prin polifonia imaginii metaforice. Din economie de spațiu, mă voi limita la un micropoem: „Așa cade fulgerul din cer/ tremurând și tăind/ tremurând/ de frica abisului ce-l înghite/ și tăind/ ca o infinită ghilotină/ tot ce stă/ între întuneric/ și lumină" (*Așa cade fulgerul*).

Partea a treia, *Geografii*, pare a fi una a itinerariului exterior, a căutării adwărului în „marea carte a lumii", cum zicea odinioară Descartes, dar Theodor Damian inversează ușor perspectivele, minimele notații despre locuri și oameni constituind doar un pretext pentru a surprinde specificul sufletesc al acestora sau, mai ales, pentru a reveni la alte amintiri și preocupări ale propriului sine. Și aici, asociațiile sunt cât se poate de insolite: un concert la Marienplatz printre trecători îl determină să fie atent la fețele acestora, îl duce cu gândul la Babilonul care n-a murit, la un prieten de altădată iubitor de romanțe, la moartea „în straie de sărbătoare" și la ispita pe care „fiecare și-o alege singur/ ca să moară cu ea". (*O sigură clipă-i ispita*). În plus, în unele dintre poeziile de acest gen, cultivate și în alte volume (cum ar fi *Exerciții de înviere*, 2009, sau *Apofaze*, 2012), autorul introduce acum, pe lângă unele accente critice față de realitățile sociale sau morale, și o notă ludică, precum în *Zburăm*, *Din nou zumzetul medievaliștilor* și *Jocul cu țânțarii* (imaginat ca o partidă de tenis).

La confluența cu alte forme ale culturii, recenta carte de *Perihoreze* a lui Theodor Damian izvorăște, ca și, în genere, a sa *ars poetica*, din experiența de viață, din bogăția sufletească, din inchietudinile și căutările, ca și din valorile certe ale unui autor care face parte din spița nobilă a autenticilor poeți-gânditori.

Ioan N. ROȘCA

O confesiune în altă lumină

Autor al mai multor cărţi de poezie şi eseuri, apărute de-a lungul timpului la edituri de prestigiu, **Marius Dumitrescu** (1959-2018), plecat dintre noi neaşteptat în urmă cu un an, a lăsat pregătite în manuscris trei volume de versuri şi unul de eseuri în forma în care el le-a conceput spre a putea fi tipărite.

Moarte cu suspendare, apărut anul acesta la **Editura Tribuna** (Cluj-Napoca), este unul dintre cele trei volume de versuri postume, adus în atenţia cititorilor de Cornelia Dumitrescu, soţia autorului. Am atins şi am deschis cu sfială această carte de poezie îngrijită, editată în condiţii grafice deosebite, un obiect cultural cum destul de rar apare pe piaţa literară, care m-a dus cu gândul la un fel de mărturisire postumă a modului în care poetul şi-a rânduit viaţa.

Deşi era cunoscut de comunitatea literară piteşteană, Marius Dumitrescu era o prezenţă rară şi foarte discretă la evenimentele culturale ale oraşului, poate şi datorită faptului că profesia sa (judecător la Tribunalul Argeş) era solicitantă.

Poeziile cuprinse în volumul *Moarte cu suspendare* concentrează un lirism reflexiv, meditativ, ţinut în frâu de texte scurte, concise, cu o tăietură precisă şi, cumva paradoxal, cu nervuri extrem de delicate. Într-un anume fel (nu ştiu dacă a fost o căutare a poetului, ori poate mai degrabă o rezonanţă a tensiunii sale interioare), poeziile se reunesc în jurul unui

tulburător (pre)sentiment al finalului, ele alunecă într-un con de lumină spectrală, acolo unde se adună şi se reaşază semnele neliniştii, suferinţa ermetică, angoasa, desprinderea:

„de câte ori lumina/ sună ca şi cum/ ar fi murit careva/ închid ferestrele uşile/ se face răcoare" (*de câte ori lumina*)

sau

„stau lângă un foc sărac/ fără flacără// nu ţine de cald/ aşa că-mi strâng umbra/ în braţe iar ea/ se întoarce-n trecut// şi tremură acolo/ de tot frigul meu" (*stau lângă un foc sărac*)

Fără a fi un lamento, cartea este scrisă cu rol purificator, de la primul la ultimul poem, şi aduce la suprafaţă în piese mici (unele aproape de forma şi spiritul haiku-ului), într-un chenar ermetic, trăiri extrem de puternice. Fiecare cuvânt cântăreşte greu, pentru ca apoi să plutească în aer mult timp după lectură:

„obrăznicia de a trăi/ m-a făcut să lipsesc/ de la praznicul/ împăcării mele cu soarta// nu vreau să plâng/ niciodată/ de faţă cu cineva" (*obrăznicia de a trăi*)

„ţi-ai făcut iluzii/ altfel spus ai sperat/ acum nu-ţi mai faci/ deci poţi să visezi// de suflet să nu-ţi fie frică/ e în comă profundă" (*ţi-ai făcut iluzii*)

La suprafaţa poeziilor, care sunt un legato uşor de sesizat, plutesc semnele trecutului, cu tuşe îndeajuns de sumbre:

„eram orb pe atunci/ un cer frumos şi pustiu/ se-ntrezărea prin oasele mele" (*eram orb pe atunci*)

„pentru tine atunci/ exista numai cerul/ câmpia cu cearcăn/ norii aceia la orizont/ şi trupul fără urmă/ de suflet// nimic altceva" (*pentru tine atunci*)

Imagini care sparg pereţii de piatră ai lumii sale interioare descoperă câtă viaţă rămâne netrăită:

„stă să ningă/ iar cât de curând/ n-o să mai ştii/ unde sfârşeşte zăpada" (*stă să ningă*); „fiindcă mi-a rămas/ tare mic viitorul/ sufletul îmi umblă dezbrăcat/ prin locuri unde nu ajung/ nici taxiurile" (*fiindcă mi-a rămas*)

Ca o reverberaţie, zvâcneşte în poezie melancolia desprinderii:

„nu mai vreau de la viaţă/ decât să văd cum o pierd// pe zi ce trece/ o dâră de fum se ridică/ se-mprăştie depărtarea" (*nu mai vreau de la viaţă*)

„femeile-acelea în doliu/ îmi sting lumânările/ nori de scorţişoară/ sângele meu" (*femeile-acelea în doliu*)

„treceam pe acolo.../ beznă linişte/ am sărit gardul/ şi m-am uitat/ cum în casă/ nu era lumină" (*treceam pe acolo...*)

Limpezimea, luciditatea, credinţele lipsite de iluzii şi o demnitate rarisimă sunt câteva din atributele acestui poet matur, atribute care-l plasează într-un contur al creaţiei bine marcat, de neocolit, şi care sper să-l readucă mereu atenţiei noastre.

Consecvent unei formule poetice sigure, fără stridenţe, fără extravaganţe, poetul Marius Dumitrescu a reuşit să menţină pe tot parcursul cărţii un echilibru între ceea ce a putut să spună cu francheţe şi ceea ce a trebuit să rămână o confesiune în altă lumină, în alt univers, o invitaţie la conectarea cu revelaţiile divine, dar şi o invitaţie la luciditate:

„nopţi tot mai albe
lovite de amnezie

nu-ţi face casa
lângă apă adâncă
nici în loc mai înalt
decât curtea bisericii"
(*nopţi tot mai albe*)

Liliana RUS

„Cu Adevărul sângerând pe piept"

Cu o disponibilitate lirică remarcabilă, poetul **Valentin Predescu** ne aduce în atenţie noul său volum de versuri, **Timp turbat, Poet obscur (Dizgraţii II**), apărut la **Editura Semne**, în 2019.

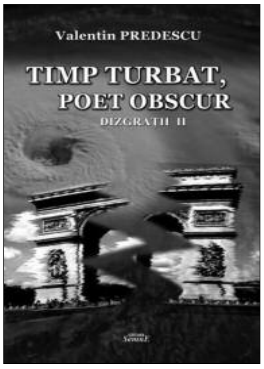
Volumul cuprinde, aşa cum sugerează şi titlul, două secţiuni (*Timp turbat* şi *Poet Obscur*), completate de un *Epilog*, şi întregeşte configurarea unei sensibilităţi poetice impregnate puternic de experienţele autorului, de elementele unei biografii bine conservate, care îi potenţează o atitudine civică, de revoltă, o reacţie la stimulii social-politici, dar şi un fel de terapie alternativă, o exorcizare a răului prin retragerea către sine:

„Sunt un tăcut al paginii mototolite/ nemaiputând să împreun două cuvinte;/ pădurea limbii mele s-a şters pe frunze/ de logosul veridic al verbelor abstruze." (*Timp ostatic <Fugă>*)

Chiar dacă lumea literară este într-o continuă mişcare, autorul se ţine departe de oceanul uriaş al schimbărilor, al

jocurilor experimentale, şi continuă să-şi perfecţioneze şi să-şi protejeze scrisul, „străjuit de al său har", cu o atitudine demnă, mărturisindu-se într-o manieră gravă, înfruntând tensiunile unei realităţi critice.

În acest volum, vocea lirică este puternică, frustă, îndelung exersată. Deşi poeziile sunt scrise în registre diferite (poezie cu rimă, poezie în vers liber, poezie aproape de ritmul baladei), tonalitatea, dinamica, ţinuta se păstrează pe tot parcursul cărţii. Am întâlnit cuvinte „de sprijin", scrise cu majuscule, cuvinte care par să aibă o consistenţă de rocă (aşa

cum toată poezia lui Valentin Predescu pare să aibă), şi care definesc în bună măsură o atitudine tranşantă prin enunţarea lor: Timpul, Patria, Naţia, Dreptul, Clipa, Viaţa, Puterea etc:

„Timpul nu mai este Timp ci doar un curcubeu gri-cenuşiu/ în care doar un outsider pot să mai fiu/ când Eul nu mai este Eu (...)/ Timpul meu ajuns un Poem călărit de samsari hiperdocenţi/ cal arab de nevândut vreunui paşă de critic vulnerabil şi exclusivist/ un cal pur sânge Timpul meu, pe care să-l ucid cu mâna/ asasinilor de altădat'." (*Timp turbat*)

La fel ca în volumul apărut în anul 2017 (*Dizgraţii I, Timpul Puterii vs. Puterea Timpului*, Editura Tracus Arte), premiat anul acesta de USR-Filiala Piteşti, poetul păstrează acelaşi nivel al căutărilor în propria viaţă, revenind asupra întrebărilor, atent la truda sa continuă în căutarea adevărului, la desăvârşirea umană, în permanentă alternanţă cu dezamăgirea, resemnarea şi consolarea pe care le încearcă, toate comunicate cu sensibilitatea unui „tăcut ostatic":

„Dizgraţios demers de androgini ai vieţii –/ victorii din rateuri – destin întors –/ noi vindem la speculă în mijlocul pieţii/ un paradis de legi – cum vinzi un os.// Pierdute ierburi pe seama lui Noos/ lipsit de nordul dimineţii;/ tot ce-a mustit a viaţă – în chip fălos –/ e un carnagiu-n vălul ceţii.// Pierdută sevă în iarba demiurgă/ dizgraţii peste tot, şi-un cer de arderi/ în unica secundă a Timpului proscris/ ce-mparte jungla-n Iad şi Paradis.// Dizgraţios demers în spasme arderi/ rateuri vii în liniştite zbateri." (*Dizgraţii <Paradisul>*)

O tristeţe metafizică dublează pulsaţia, solemnitatea poeziilor:

„De mă las morţii de viu/ şi-n lumină de mă-ntunec/ într-un script de sunt să fiu/ o enclavă-n trupul sec// mai găsi-vei Scop să plec/ unde-s toţi ai mei ceilalţi/ viermi ori zei, iar eu un melc/ al Grădinii de-mpăraţi?// Toţi avuţii dacă sunt/ (morţi ori vii) dar apăraţi/ şi de ploi şi dinspre vânt/ eu, săracu, făr' de taţi// vieţuiesc pe-acest pământ./ Rup o floare s-o dau morţii/ când de ea voi fi flămând.// Răul Vieţii-i Luxul sorţii." (*Moarte de zeu II <Săracul>*)

Poezii stăruitor critice, adevărate strigăte, izbucniri de revoltă la adresa unei realităţi complicate, subliniază mesajul: continua degradare a umanităţii.

Una dintre poezii (dar nu singura) consemnează dureros boala cronică a acestui secol:

„Bolnavă inima Lumii/ cât poate cuprinde boala inimii mele/ în avulsie infinită/ bolnavă inima Terrei în aşteptarea inimii mele/ la ceas de Sodomă în Patria omuciderii/ pe verticală şi-a sinuciderii pe orizontală –/ bolnavă inima câinelui în aşteptarea stăpânului mort/ cum inima Lunii e rece de dorul Soarelui răscopt./ Şi sfinţii – cine sunt sfinţii ce-au proorocit/ înnegrirea sângelui meu/ şi Patria-n sânge de slugă a Puterilor Zilei/ inima cui s-o anime/ şi plata, plata sângelui cine s-o pună pe rime?..." (*Preţul inimii*)

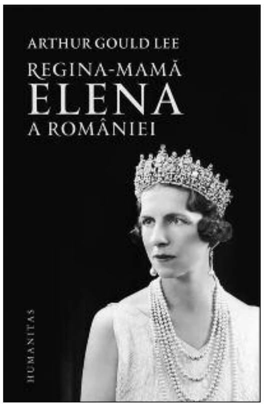
La finalul celei de a doua secţiuni a cărţii, descopăr o poezie-autoportret, scrisă în 1985, un fel de ,,cod poetic personal", a cărui amprentă se potriveşte atât de bine cu amprenta poeziei scrise peste ani:

„Poet obscur dar ce poet/ fără cusur/ el e cuvântul ce stă drept/ cu Adevărul sângerând pe piept.// Salvaţi Dreptatea/ sau vindeţi-o pe câţi poeţi.../ De-acuma ardeţi Cartea/ şi Adevărul ce ia poziţia de drepţi.// Eu am un suflet ca şi-al vostru/ sărman de el, nepricopsitu', prostu'/ nu poate fi nici bun, nici rău, nici dur/ împiedicându-se de un poet obscur.// Salvaţi Justiţia! Salvaţi Justeţea!/ Ca pe-o relicvă-n agonie –/ poet obscur – dar cu fineţea/ şi Adevărul ce trebuie să-nvie." (*Poet obscur*)

O consemnare revulsivă, reactivă, a unor timpuri care, din păcate, nu par să fi rămas în urmă.

Liliana RUS

SEMNAL

De curând, Editura HUMANITAS a publicat, în a patra ediţie, biografia mamei Regelui Mihai – **„Regina-Mamă Elena a României"**, de **Arthur Gould Lee** - unul din best-seller-urile anului 2000, anul primei ediţii. Traducerea aparţine Lianei Alecu, colaboratoarea revistei noastre.

Arthur Gould Lee (1894-1978), autorul volumului, a fost vicemareşal al Royal Air Force (Forţele Regale Aeriene britanice) şi membru al Comisiei de Control din România, imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Fiind un apropiat al Familiei Regale a României, el a mai scris şi volumul „Coroana contra secera şi ciocanul", precum şi alte două cărţi dedicate Casei Regale a Greciei, familia de origine a Reginei Elena.

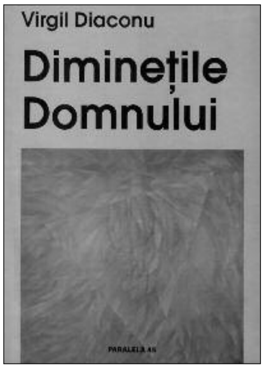
Volumul de faţă descrie cu obiectivitate şi talent biografia nefericitei Regine Elena - fiică, soră, soţie şi mamă de regi, dar care n-a domnit niciodată. Viaţa sa a fost viaţa „unei Cenuşarese derulată invers", marcată de un început strălucitor şi fără griji şi continuată de suferinţe, incertitudini şi resemnare, dar mereu de o demnitate exemplară, de-a lungul deceniilor de exil impus. **(V. DIACONU)**

Virgil Diaconu
DIMINEŢILE DOMNULUI

Poetul **Virgil Diaconu** din Piteşti a publicat până acum 15 ani: *Departele Epimenides* (1976), *Călătorie spre sine* (1984), *Depărtarea lăuntrică* (1987), *Discurs despre linişte* (1989), *Deasupra tenebrelor* (2001), *Opium* (2002), cărţi având referinţe critice de marcă: Laurenţiu Ulici, Mircea Ciobanu, Gheorghe Tomozei etc.

A şaptea carte a sa, **Dimineţile Domnului** (Editura Paralela 45, Piteşti, 2004), cuprinde poeme ample, cu un discurs matur, elaborat, în care impactul realităţilor autohtone e receptat cu emoţie, cu maximă stăpânire de sine şi de

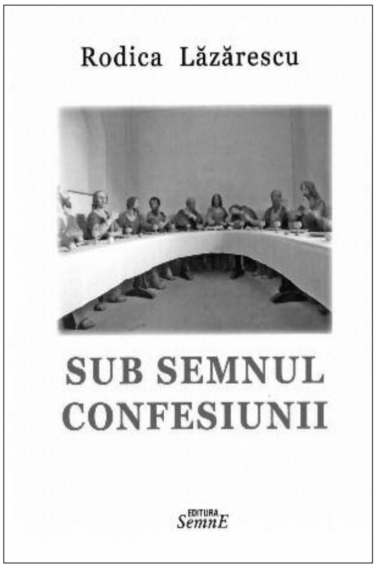

mijloace stilistice. Confesiv-meditative, poemele au o curgere sobră, un echilibru minat de o sofisticată introvertire. În faţa subiectelor vulgar-agresive, gestica de voită detaşare, de calm deliberat amplifică efectul dramatic. Unghiurile din care e abordat fascinantul şi ofertantul prezent autohton sunt diverse şi se schimbă cu o remarcabilă abilitate – uşor prozaistic, uneori eseistic, în unele părţi discursivist; poetul subsumează tentacular toate zonele societăţii căutându-l pe Dumnezeu, căutându-se pe sine, căutând cauzele dezechilibrului lumii subtil infiltrate în sistemul puterii. Ironia sa e una de forţă, metodică, necruţătoare:

„Acum trebuie să trec strada atent,
să nu dau nas în nas cu puterea, şi dacă dau,
să refuz politicos invitaţia ei la dans, da,
să am tupeul să refuz puterea care valsează atât de elegant
şi de una singură printre somnambuli, hoţi şi cadavre.
Care, în aplauzele tropăitoare de gură-cască,
valsează singură printre somnambuli, hoţi şi cadavre.
Dar eu va trebui să fiu cât se poate de atent ca nu cumva
să calc cu piciorul chiar în el, în partidul aflat la putere
Să nu nimeresc în latrina promisiunilor politice...
În latrina latină a patrioţilor bicamerali,
care scriu cu supa săracului istoria neamului...
Dar cum băltoaca aceasta deja mi-a ajuns la gât,
Doamne, eu cred că mă voi întoarce în căile Tale!
Numai de nu aş pune pe fugă cu trâmbiţa mea
slujitorii dreptăţii, guzganii în rasă
care colcăie sub crucea mântuirii noastre”.

Deşi în întreaga carte este invocată prezenţa Domnului, aceasta configurează mai mult o mistică a realităţii invadante, în ton sarcastic, dezvoltând sensuri plurivalente, incomode, de atitudine civică şi altitudine artistică.

Victoria MILESCU

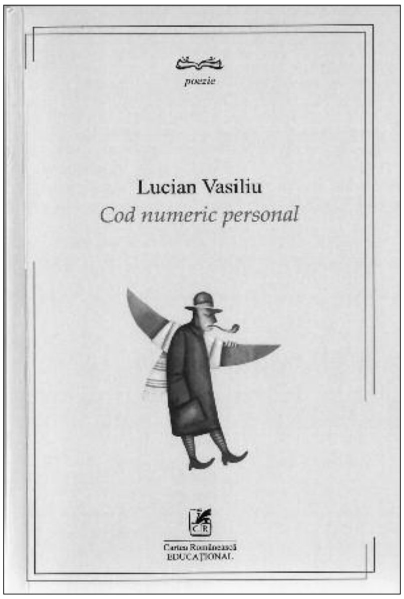

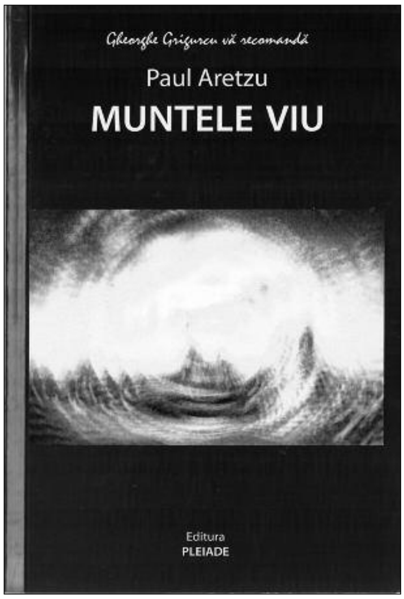

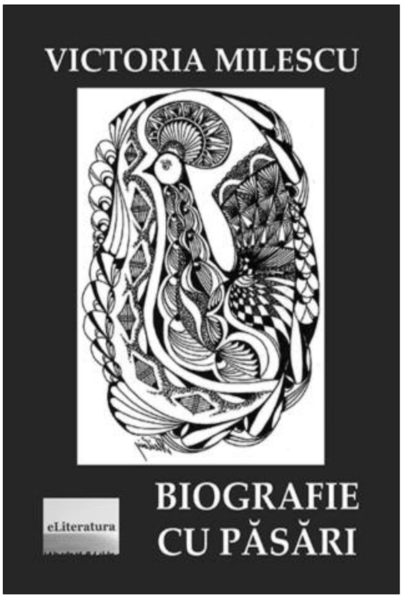

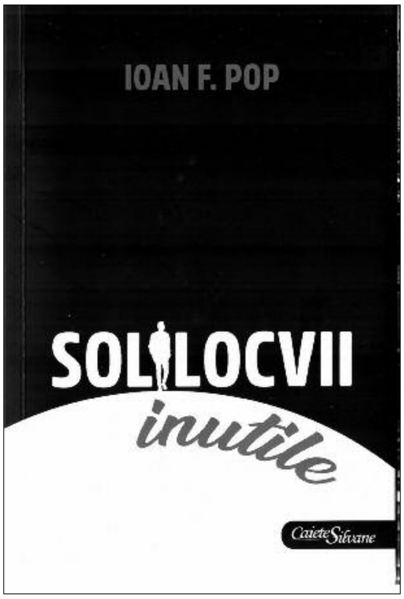
Cărți primite la *Cafenea*

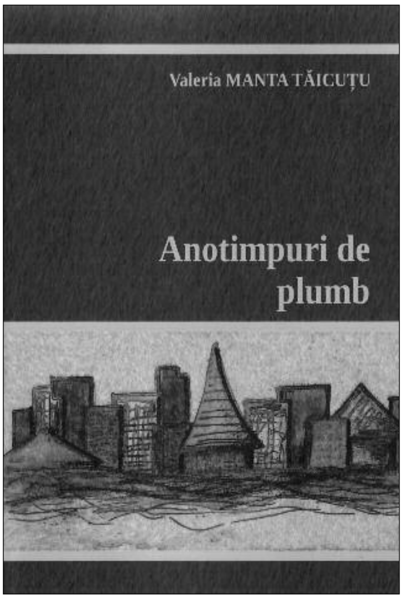

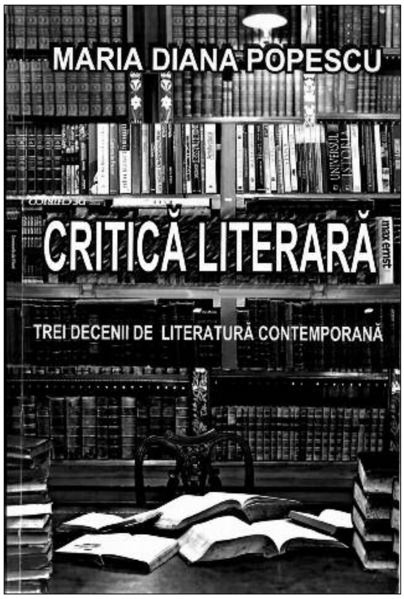

S-au întâmplat la Centrul Cultural Pitești

■ **5 noiembrie:** Dezbaterea interactivă cu tema „Homeopatia și alte instrumente utile pentru sănătatea noastră fizică, psihică și spirituală”, susținută de dr. homeopat Crenguța Belegan. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ **6 noiembrie:** Prelegerea cu tema „Vârstele omului și vârstele umanității în poezia populară românească”, susținută de actorul și regizorul Emil Boroghină, în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești”. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: redactorul-șef al revistei *Argeș*, scriitorul Dumitru Augustin Doman; Prelegerea cu tema „Bucuria, râsul, surâsul și bună ziua”. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ **7 noiembrie:** Lecție deschisă de istorie care cuprinde prelegerile tematice: *Scrierea istoriei în școala piteșteană* și *Nouă decenii de la apariția Marii Crize Economice*. Lansarea noului număr al revistei online *Limes Transalutanus*. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: profesorul de istorie Claudiu Dumitrescu; Workshop: „Gimnastica și provocările ei”, susținut de copiii de la cursul de balet și gimnastică din cadrul Centrului Cultural Pitești, sub îndrumarea antrenoarei Nicoleta Andrei. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ **9 - 10 noiembrie:** Romanian Dance Fest. Campionatele Naționale de Salsa și Bachata. Cupa României la Street Dance. Festivalul Național de Formații. Organizatori: Centrul Cultural Pitești, Clubul Total Dance și Clubul Aristocratique Dance.

■ **11 noiembrie:** Dezbaterea interactivă cu tema „Dreptul la exprimarea propriei opinii”. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Organizația „Salvați Copiii” - Filiala Argeș. Coordonator proiect: Alexandra Grigorescu.

■ **12 noiembrie:** Expoziția de acuarelă cu titlul „Peisaje”, realizată de arh. Mircea Corcodel, președintele Asociației Arhitecților Acuareliști din România, arh. Dan Mihail Vucicovici și arh. Eugeniu Ivănescu. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Asociația Arhitecților Acuareliști din România.

■ **13 noiembrie: Cultura Armeană și reprezentanții ei.** Lectură publică din poezia armeană contemporană. Recital susținut de soprana Armine Khachatryan. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Uniunea Armenilor din România-Filiala Argeș. Coordonator: poeta Denisa Popescu.

■ **14 noiembrie:** Lansarea volumului de poezie cu titlul „Grăbite clipele...”, de Constantin Teodor Craifaleanu. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: Carmen Elena Salub.

■ **16-17 noiembrie:** Concursul de șah rapid – „Memorialul Daragiu”, Open, omologat FIDE. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Asociația de Șah ALFIL Pitești. Coordonatori: dr. Ovidiu Stancu și Andrei Rădulescu.

■ **18 noiembrie:** Dezbaterea interactivă cu tema „Personalitatea și abuzul”, susținută de psihologul Natalia Drăgoescu. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: psiholog-clinician Camelia Dragomirescu.

■ **19 noiembrie:** Proiectul cultural-educativ sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană”, cu tema „Libertatea de conștiință și de exprimare în societatea contemporană”. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: conf. univ. dr. Marius Andreescu.

■ **20 noiembrie:** Cenaclul Armonii Argeșene. Organizatori: Centrul Cultural Pitești, Liga Scriitorilor Români-Filiala Argeș și redacția revistei „Cuvântul Argeșean”; Prelegerea cu tema „Dacii în armata romană”, susținută de dr. Florian Matei - Popescu, conf. univ. asociat al Facultății de Teologie, Litere, Istorie și Arte din cadrul Universității Pitești și cercetător la Institutul de Arheologie Vasile Pârvan al Academiei Române, în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești”. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ **21 noiembrie:** Lansarea volumului de versuri „Impresii divine”, de dr. ing. Nicolae E. Braniște. Invitat special, scriitorul George Mitrache. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Liga Scriitorilor Români-Filiala Argeș.

■ **23 noiembrie:** FESTIVALUL NAȚIONAL DE MUZICĂ LĂUTĂREASCĂ VECHE *ZAVAIDOC*, EDIȚIA a XIV-a. Concursul, festivitatea de premiere și recitalurile extraordinare, la sediul Filarmonicii Pitești. Organizatori: Primăria Municipiului Pitești și Consiliul Local al Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești.

■ **26 noiembrie:** Lectură publică sub genericul „Adu-mi aminte să te uit”, de Paula Romanescu. Organizator: Centrul Cultural Pitești. Coordonator: Carmen Elena Salub; Clubul literar-artistic „Mona Vâlceanu”, cu tema „Portret de autor”. Invitată, profesoara de limba și literatura franceză Letiția Brătulescu. Organizator: Centrul Cultural Pitești.

■ **27 noiembrie:** Proiectul cultural-educativ sub genericul „Scriitori greci contemporani”, cu tema „Creta lui Nikos Kazantzakis”. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Uniunea Elenă din România-Filiala Pitești.

■ **28 noiembrie:** Proiectul cultural-educativ, sub genericul „Confluențe literare”, având-o invitată pe scriitoarea Zina Petrescu. Organizatori: Centrul Cultural Pitești și Fundația Literară Liviu Rebreanu.

APARIȚII EDITORIALE: Revista lunară de literatură *Cafeneaua literară* (nr. 11/2019), Revista lunară de cultură *Argeș* (nr. 11/2019), Publicația lunară *Informația Piteștenilor*.

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Pitești
sub egida
Consiliului Local Pitești și a
Primăriei municipiului Pitești

Fondată în ianuarie 2003

REDACȚIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-șef: Marian BARBU
Secretar de redacție: Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Corespondenți:
Elisabeta BOȚAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Lucian PÂRVULESCU

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACȚIEI:

Centrul Cultural Pitești,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărții, 110013,
Pitești
Tel./fax: 0248/216348

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Pitești
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor, conform legii. Autorii pot avea și alte opinii decât ale redacției.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicații.

VIRGIL DIACONU

Nu se mai poate iubi după tine

Nu se mai poate iubi după tine...
Mâinile mele slujesc de catedrală absenței,
zilele mele s-au închis într-o piatră.

Nu se mai poate visa după tine...
Semințele speranței cad în pământuri pustii
și însumi eu, cel desprins,
trag cerul de pe piramide jos,
sunt muntele orizontal...

Nodul gordian e întocmit!
Tratatul de singurătate e gata!
Cine vrea să-l citească
mă deschide cu spada... (1977)

It Is Impossible to Love After You

It is impossible to love after you...
My hands serve as a cathedral to the absence,
my days are locked in a stone.

It is impossible to dream after you...
The seeds of hope fall into desolate lands
and only I, the detached one,
draw the sky from the pyramids down,
I am the horizontal mountain...

The Gordian knot is made!
The treaty of loneliness is ready!
Who wants to read it
opens me with the sword...

Translated by Ali-Izi BUCUR

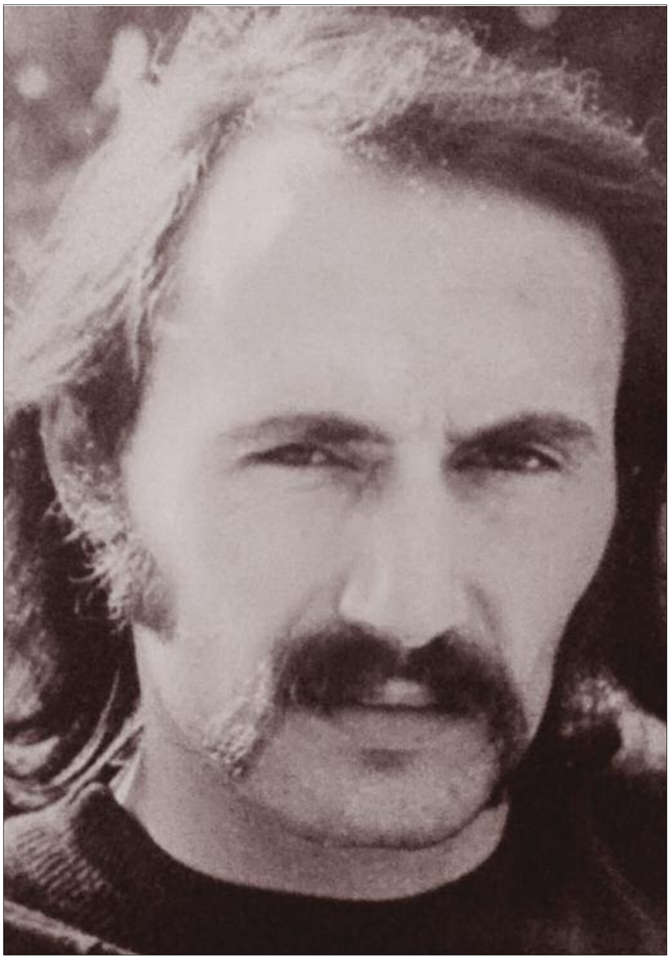
După ce ai să pleci

După ce ai să pleci
voi iubi pietrele.

Ca în vechile cosmogonii
te voi clădi din pietre:
chip de piatră, trup de piatră...

Te voi striga – și n-ai să auzi –, ca acum,
îți voi arăta cerul – și nu ai să-l vezi –, ca acum,
când ziua se aruncă însângerată pe trepte,
depărtat și singur ca la începutul lumii
lăsându-mă...

Depărtat și singur ca la începutul lumii
lăsându-mă,
asemenea celui ce greșindu-și lucrarea,
nu mai poate iubi decât pietrele...

Pentru că nu poți pleca,
voi iubi pietrele... (1978)

After You Have Left

After you have left
I will love the stones.

As in the old cosmogonies
I will build you of stones:
face of stone, body of stone...

I will call you-but you will not hear –, just like now,
I will show you the sky-but you will not see it –,
just like now,
when the bloody day throws itself down the stairs,
distant and alone as at the beginning of the world
leaving me...

Distant and alone as at the beginning of the world
leaving me,
like the one who mistaking his work,
can love nothing but the stones...

Because you cannot leave,
I will love the stones...

Translated by Ali-Izi BUCUR